

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง ความรับผิดชอบของนักเรียนหญิงระดับมัธยมศึกษากับการสะท้อนแนวคิดด้านสตรีนิยม ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี ผู้ศึกษาได้ทำการค้นคว้าและรวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้ โดยแบ่งออกเป็นดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับวัยรุ่น
2. แนวคิดด้านความรับผิดชอบ
3. แนวคิดสตรีนิยม
4. แนวคิดด้านจริยธรรม
5. โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี
6. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับวัยรุ่น

วัยรุ่น เป็นวัยที่อยู่ในระหว่างเริ่มเป็นสาว (Puberty) และกำลังเริ่มเป็นผู้ใหญ่ (Yong adulthood) โดยเฉลี่ยวัยรุ่นเริ่มที่ อายุ 10-12 ปี แต่อย่างไรก็ตาม การเริ่มต้นวัยรุ่นของเด็กอาจจะไม่เท่ากัน บางคนอาจจะเร็ว บางคนอาจจะช้า เนื่องจากปัจจัยหลายประการ เช่น อาหารที่รับประทาน สิ่งแวดล้อม กรรมพันธุ์ แต่โดยทั่ว ๆ ไป เด็กหญิงจะมีวุฒิภาวะเข้าสู่วัยนี้ก่อนเด็กชายประมาณ 1-2 ปี (สุชา จันทน์เอม, 2540, น. 136) มีผู้ให้คำนิยามและได้ยกตัวอย่างมาเพื่อทำความเข้าใจดังนี้

สุชา จันทน์เอม (2540, น. 136) ได้ให้ความหมายของคำว่าวัยรุ่น ว่ามาจาก Adolescence ในภาษาละติน ซึ่งแปลว่า เจริญเติบโตไปสู่วุฒิภาวะ เป็นวัยย่างเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่ โดยถือเอาความพร้อมทางร่างกาย จะมีการเจริญเติบโตของระบบอวัยวะเพศ และสามารถทำงานได้เต็มที่ คือ ในเพศหญิงเมื่อมีประจำเดือนมาครั้งแรก ในเพศชายจะมีการผลิตเซลล์สืบพันธุ์ได้

ศรีเรือน แก้วกังวาล (2540, น. 17) กล่าวว่า วัยรุ่นตรงกับภาษาอังกฤษว่า Adolescent มีรากศัพท์เดิมมาจากภาษาละตินว่า Adolescere ซึ่งมีความหมายว่า พัฒนาไปสู่ความเจริญเติบโตพ้นจากความเป็นเด็ก ช่วงวัยรุ่นที่จริงคือผู้ที่อยู่ในวัย 15-18 ปีหรือ 19-25 ปีนั้น เด็กที่เติบโตเป็นผู้ใหญ่ทางร่างกายเต็มที่ เป็นช่วงเปลี่ยนวัยชีวิตทางสังคม อารมณ์ จิตใจ ค่านิยม อุดมคติ ฯลฯ ซึ่งเป็นวัยที่กำลังทดลองบทบาท เพื่อที่จะเป็นผู้ใหญ่ในแง่ต่าง ๆ เช่น อารมณ์ สังคม จิตใจ ความเปลี่ยนแปลงและความเป็นไปต่าง ๆ ล้วนเป็นรากฐานของความสนใจ หรือตัดสินใจที่จะประพฤติหรือไม่

อัมพวัลย์ วิศวรวิธานนท์ (2541, น. 12) กล่าวว่า Adolescent หมายถึงช่วงชีวิตของวัยรุ่น ซึ่งเริ่มจากการเป็นหนุ่มเป็นสาวจนถึงขั้นบรรลุนิติภาวะ โดยประมาณกันแล้วเพศหญิงมีอายุระหว่าง 12-21 ปี เพศชายมีอายุระหว่าง 13-22 ปี อายุของวัยรุ่นจึงอยู่ระหว่าง 13-19 ปี หรือเรียกว่า พวกทีนเอจ (Teenage)

สรวรรณ โตตาบ (2544, น. 5) ได้อธิบายว่า วัยรุ่นเป็นเวลาของการเจริญเติบโตทางร่างกาย เป็นช่วงเวลาที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน เป็นช่วงเวลาที่เด็กแสวงหาเอกลักษณ์ของตนเอง เป็นช่วงเวลาแห่งสติปัญญา พัฒนาการ และประสบการณ์ทางวิชาการต่าง ๆ และเป็นช่วงเวลาของการประเมินค่านิยมต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าวัยรุ่นเป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่

วินัดดา ปิยะศิลป์ (2546, น. 1) กล่าวว่า วัยรุ่น ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Adolescence หมายถึงกระบวนการงอกงามพ้นจากความเป็นเด็ก ระยะนี้ตรงกับช่วงอายุ 10-24 ปี ซึ่งอยู่ในวัยที่มีการเจริญเติบโตทางร่างกายสูงสุด มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ การเข้าสังคม การเรียน การงาน การค้นหาอุดมคติในชีวิต ซึ่งทั้งหมดได้มาจากการเรียนรู้ เลียนแบบ และจากการทดลองบทบาทในทุกแง่มุมของชีวิต จึงเป็นระยะที่เห็นการแสดงออกทางพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ที่เด่นชัดกว่าบุคคลในวัยอื่น

จตุพร ลิ้มมันจวิจ (2546, น. 5) กล่าวว่า วัยรุ่นหมายถึง ระยะหัวเลี้ยวหัวต่อจากวัยเด็กสู่วัยผู้ใหญ่ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย อารมณ์ และสติปัญญา มีความเป็นเอกลักษณ์แห่งตน ส่วนสถานภาพและความสัมพันธ์ต่าง ๆ มีท่าทางคล้ายผู้ใหญ่มากขึ้น

ลักษณะสำคัญของวัยรุ่น สุชา จันทน์เอม (2540, น. 138) ได้กล่าวถึงลักษณะของวัยรุ่น ดังนี้

1. วัยแห่งการเสริมสร้าง (period of reconstruction) ในวัยนี้ ความเติบโตทางร่างกายจะเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว
2. เป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลง (period of transformation) เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงในชีวิตของวัยรุ่นมากมาย ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และความรู้สึกนึกคิด

3. เป็นวัยที่มีความคิดอยากเป็นอิสระ (period of independence) โดยเริ่มคิดพึ่งพาตนเอง อยากเรียนรู้ความผิดพลาดด้วยตนเอง มากกว่าจะเรียนรู้ด้วยคำสั่งสอน ชอบโต้เถียง ถ้าได้รับการขัดขวางอย่างรุนแรง มักมีความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ และหาทางออกในทางผิด ๆ เช่นหนีออกจากบ้าน

4. เป็นวัยที่ต้องเผชิญปัญหา (period of problems) วัยนี้เป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต ซึ่งเป็นวัยที่เรียกว่า วัยวิกฤติปัญหาต่าง ๆ ในการปรับตัวมักเกิดขึ้นเสมอ มีการตัดสินใจอย่างรวดเร็ว ภูมิต้านทาน แสดงออกทางอารมณ์อย่างรุนแรงและรวดเร็ว

โสภณัท นุชนาถ (2542, น. 14) ได้กล่าวถึงลักษณะของวัยรุ่น ดังนี้

1. เป็นวัยที่ร่างกายเจริญเติบโต ไปสู่วุฒิภาวะตามแบบฉบับเชื้อชาติแห่งตน เด็กทางแถบตะวันตกจะสูงได้มากกว่า เป็นต้น เด็กวัยรุ่นตอนต้นร่างกายจะเจริญเติบโตได้รวดเร็วมาก แขนขายาวขึ้น สัดส่วนร่างกายก็เปลี่ยนแปลงไปด้วยและจะเจริญเต็มที่เมื่ออยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนปลาย

2. เป็นวัยที่เห็นเพื่อนสำคัญที่สุด จะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์หมู่เพื่อน เช่นการแต่งกาย การไว้ทรงผม และการใช้ภาษาพูด จะเป็นแบบเดียวกัน หรือคล้ายคลึงกับเพื่อน ๆ

3. เป็นวัยที่แสดงถึงฐานะทางสังคม (social status) ให้แก่ตนเอง ทำตัวให้เป็นที่ยอมรับของสังคม

4. เป็นวัยที่สนใจการเลือกอาชีพ เริ่มสำรวจความถนัดและความสนใจ ตลอดคุณลักษณะประจำตัวของตนว่าสามารถที่จะประกอบอาชีพใด หรือศึกษาต่อด้านใด

5. เป็นวัยที่แสวงหาอุดมคติ ปรัชญาชีวิต ไว้เป็นแนวทางดำเนินชีวิตของตน

6. เป็นวัยที่ต้องการความเป็นอิสระจากการควบคุมอย่างเข้มงวดของผู้ใหญ่ ต้องการเป็นตัวของตัวเอง และตัดสินใจในสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองได้

สรุปได้ว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งร่างกายและจิตใจ และเป็นวัยที่เชื่อมต่อไปสู่วัยผู้ใหญ่ ชอบเรียนรู้ด้วยตนเอง ไม่ชอบคำสั่งสอน และบางครั้งมักจะหาทางออกในทางที่ผิด มักจะมีพฤติกรรมที่คล้าย ๆ กัน

พัฒนาการของวัยรุ่นและพฤติกรรมวัยรุ่น วินัดดา ปิยะศิลป์ (2546, น. 4) ได้แบ่งการพัฒนาการของวัยรุ่นแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

1. วัยแรกเริ่ม เป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายทุกระบบ เป็นระยะเวลานาน 2 ปีและมักอยู่ในช่วง 10-13 ปี โดยจะมีความคิดหมกมุ่นกังวลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จะส่งผลกระทบไปยังจิตใจ ทำให้อารมณ์หงุดหงิดและแปรปรวนง่าย

2. วัยรุ่นตอนกลาง เป็นช่วงที่วัยรุ่นจะยอมรับสภาพร่างกายที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นหนุ่มเป็นสาวได้แล้ว ซึ่งอยู่ในช่วงประมาณอายุ 14-16 ปี มีความคิดที่ลึกซึ้ง (Abstract) จึงหันมาใฝ่หาอุดมการณ์และหาเอกลักษณ์ของตนเอง เพื่อความเป็นตัวของตัวเอง และพยายามเอาชนะความรู้สึกแบบเด็ก ๆ ที่ผูกพันและอยากจะมีพ่อแม่

3. วัยรุ่นตอนปลาย จะอยู่ในช่วง 17 -19 ปี เป็นเวลาของการฝึกฝนอาชีพ ตัดสินใจที่จะเลือกอาชีพที่เหมาะสม และเป็นช่วงเวลาที่会有ความผูกพันกับเพื่อนอย่างแน่นแฟ้น (Intimacy) กับเพื่อนต่างเพศ สภาพทางร่างกายเปลี่ยนแปลงเติบโตโดยสมบูรณ์เต็มที่ และบรรลุนิติภาวะในเชิงกฎหมาย

การเปลี่ยนแปลงในวัยรุ่นมี 2 ทางใหญ่ ๆ คือ

1. การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย

2 . การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ ซึ่งรวมทั้งพัฒนาการทางอารมณ์ สังคม สติปัญญา และคุณธรรม

เพ็ญพิไล ฤทธาคนานนท์ (2549, น. 181) ได้แบ่งวัยรุ่นออกเป็น 3 ระยะ คือ

1. วัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescence) อายุ 11-14 ปี เป็นระยะที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากทั้งทางร่างกาย ทางสรีระวิทยา (Physiology) และทางปัญญา

2. วัยรุ่นตอนกลาง (Middle Adolescence) อายุ 14-15 ปี เป็นระยะที่มีการปรับตัวให้เข้ากับเปลี่ยนแปลงใหม่นี้

3. วัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescence) อายุ 18-21 ปี เป็นระยะที่มีการเปลี่ยนแปลงจากการเป็นเด็กสู่การเป็นผู้ใหญ่

พรพนทิพย์ ศิริวรรณบุญ (2547, น. 95) กล่าวว่า อีริก อีริกสัน (Erik Erikson) ได้เปรียบเทียบเทียบระยะวัยรุ่นนี้ว่าคล้าย ๆ กับเป็นระยะที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ทดลองบทบาทต่าง ๆ ก่อนที่จะเริ่มเป็นผู้ใหญ่อย่างจริงจัง (Moratorium) ซึ่งสิ่งที่เด็กควรรู้จักทดลองปฏิบัติและปรับตัวก่อนเข้าวัยผู้ใหญ่ มีดังนี้

1. การรู้จักใช้เวลาให้ถูกต้อง และมีประโยชน์และจะต้องปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับกาลเวลา

2. สร้างความมั่นใจในตนเอง กล่าวที่จะทำตามความสามารถของตนและกล้าเผชิญปัญหาและแก้ปัญหาให้ลุล่วงโดยไม่ปล่อยให้ปัญหาล่วงเลยไป

3. ทดลองบทบาทต่าง ๆ ที่สังคมกำหนดให้

4. การทำงานต้องมีความหวัง และตั้งระดับความสำเร็จในการทำงาน

5. พัฒนารูปแบบของเพศให้เหมาะสมตามกฎเกณฑ์และค่านิยมของสังคม

6. รู้จักการเป็นผู้นำและผู้ตาม

7. สร้างอุดมคติเป็นของตนเอง และรู้จักการพิจารณาเปรียบเทียบศึกษาอุดมคติของคนอื่น

ลักษณะทั้ง 7 นี้ ถ้าผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็กได้เปิดโอกาสให้เด็กได้ทดลองหาประสบการณ์อย่างเต็มที่ ก็จะทำให้เป็นวัยรุ่นที่ไม่มีปัญหา ปรับตัวได้สำเร็จ แต่ในทางตรงข้าม ถ้าผู้ใหญ่ไม่ให้โอกาสพัฒนาเอกลักษณ์ของตนเด็กจะสับสนไม่รู้ว่าจะเลือกแนวทางชีวิตของตนอย่างไร

พรพรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ (2532, อ้างถึงใน สุพรรณิ ศรีสุขโข, 2550, น. 28-29) ว่าตามระยะพัฒนาการของ อีริกสัน (Erikson) วัยรุ่นมีอายุประมาณ 12-16 ปี อยู่ในขั้นของการพัฒนาความมีเอกลักษณ์ หรือความรู้สึกสับสนไม่เข้าใจตนเอง (Identity & Identity Diffusion) เป็นระยะที่เด็กจะเริ่มพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง สร้างเอกลักษณ์แห่งตน มีความคิดเปิดกว้างสำหรับสิ่งแปลกใหม่ รู้จักเชื่อมโยงประสบการณ์ในอดีตและความคาดหวังในอนาคตเข้าด้วยกัน วัยรุ่นจึงมีการรู้คิดเพิ่มขึ้นตามประสบการณ์ที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งผู้ศึกษาสรุปได้ 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านร่างกาย พัฒนาการด้านร่างกายของวัยรุ่นจะมีการเจริญเติบโต ถึงขีดสมบูรณ์เพื่อสามารถทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะอาหารจะทำให้มีพัฒนาการด้านนี้เป็นไปอย่างปกติ นั่นคือความเจริญเติบโตของร่างกายภายนอกที่เห็นได้ชัด คือส่วนสูง น้ำหนัก สัดส่วนของร่างกาย ส่วนการเจริญเติบโตภายในได้แก่ การทำงานของต่อมบางชนิด โครงกระดูกแข็งแรงขึ้น ระบบการย่อยอาหารและการใช้ประโยชน์จากอาหารเป็นไปอย่างรวดเร็วและมากกว่าเดิม เพราะร่างกายกำลังเปลี่ยนแปลงและเติบโตอย่างรวดเร็ว ลักษณะเด่นของความเป็นหญิงความเป็นชาย เช่น เพศหญิงมีการขยายของทรวงอก ขนาดสะโพก การมีประจำเดือน เพศชายมีเสียงที่ห้าว มีหนวด ลักษณะดังกล่าวแสดงถึงการเข้าสู่วัยเจริญพันธุ์ของวัยรุ่น

2. ด้านอารมณ์ ลักษณะทางอารมณ์ของวัยรุ่นเป็นความรู้สึกหรือความสับสนใจที่เกิดจากการที่ร่างกายมีสิ่งเร้ามากระตุ้นอารมณ์ของวัยรุ่นมีลักษณะรุนแรงและไม่แน่นอน ส่วนหนึ่งมีผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของร่างกายทั้งภายนอกและภายใน และเกิดความสับสนในบทบาทของตนเองที่กำลังเปลี่ยนจากวัยเด็กไปสู่วัยผู้ใหญ่ ซึ่งลักษณะทางอารมณ์ของวัยรุ่นมีดังนี้

2.1 วัยรุ่นมีการแสดงออกที่แข็งแกร่ง เป็นการเปลี่ยนแปลงจากวัยเด็กไปสู่วัยผู้ใหญ่

2.2 วัยรุ่นต้องการความเป็นอิสระมากขึ้น จึงมักจะมีปัญหาขัดแย้งกับพ่อแม่เสมอ เนื่องจากวัยนี้กำลังสับสนและพยายามจะพ้นจากการปกครองเลี้ยงดูของพ่อแม่ ซึ่งทำให้เกิดช่องว่างระหว่างวัย

2.3 วัยรุ่นเป็นวัยเพื่อฝัน โดยเฉพาะเรื่องอนาคตมักจะฝันถึงการได้รับความสำเร็จในอนาคต การทำงานและอาชีพ

3. ด้านสังคม วัยรุ่นจะให้ความสำคัญกับเพื่อนร่วมวัย มีความผูกพันกับเพื่อนในกลุ่มมากและจะมีความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศด้วย ซึ่งกลุ่มเพื่อนจะรับรู้เข้าใจ และช่วยแก้ปัญหาของกันและกันได้ดีกว่าคนต่างวัย ลักษณะทางสังคมของวัยรุ่นมีดังนี้

3.1 วัยรุ่นจะปฏิบัติตามกลุ่มเพื่อนมากกว่าการปฏิบัติตามครู หรือพ่อแม่ เพราะเป็นวัยที่ต้องการความเป็นอิสระ

3.2 วัยรุ่นเป็นวัยที่ขาดความมั่นใจ จึงมักจะทำอะไรคล้าย ๆ กันให้เป็นที่ยอมรับ เช่นการแต่งกาย พฤติกรรมต่าง ๆ เป็นต้น

4. ด้านสติปัญญา พัฒนาการด้านสติปัญญา หมายถึงการที่บุคคลสามารถเข้าใจและปรับตัวเองเข้ากับสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้ ซึ่งเริ่มตั้งแต่แรกเกิดและต่อเนื่องมาถึงวัยผู้ใหญ่ โดยพัฒนาการทางสมองจะสูงเกือบเท่าผู้ใหญ่ และเข้าใจกฎเกณฑ์ทางสังคมดีขึ้น มีความสามารถในการใช้เหตุผลในการตัดสินใจปัญหา รวมถึงการพัฒนาด้านความคิดเป็นไปอย่างรวดเร็ว เพียงแต่ขาดประสบการณ์ซึ่งไม่สามารถใช้ความเข้าใจนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพียเจท์ (Piaget) กล่าวว่าวัยรุ่นซึ่งมีช่วงอายุตั้งแต่ 11-15 ปี เป็นต้นไปมีการพัฒนาการด้านสติปัญญาอยู่ในขั้นปฏิบัติการด้วยนามธรรม (Formal operational stage) สามารถตั้งสมมุติฐาน หรือทำนายสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้นได้ ใช้เหตุผลทดสอบสมมุติฐานได้ สามารถวิเคราะห์ได้อย่างมีระบบระเบียบ คำนึงถึงหลักความจริง แก้ปัญหาในทางที่เป็นไปได้ แบบแผนของความคิดจะสัมพันธ์ระหว่างอดีตปัจจุบันและอนาคต ซึ่งมีความคิดแบบผู้ใหญ่ (Piaget & Inhelder, 1971, pp. 132-136) การรู้คิด ความเข้าใจของวัยรุ่นขยายออกไปมากกว่าได้ระดับประถมศึกษา โดยวัยรุ่นตอนต้นเริ่มมีความคิดแบบนามธรรม แต่ความสามารถยังอยู่ในขอบเขตจำกัดมีการพัฒนาความสามารถในการคิดแบบนามธรรมเพิ่มขึ้นสามารถที่จะรวมปัจจัยหรือองค์ประกอบต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาและวัยรุ่นตอนปลายสามารถสร้างความคิดแบบนามธรรม มองปัญหาได้กว้าง สามารถที่จะรวมหรือแยกองค์ประกอบต่าง ๆ ในการพิสูจน์ข้อสมมุติฐานหรือแก้ปัญหา ความสามารถทางสติปัญญา หรือความคิดความเข้าใจเพิ่มขึ้นในเรื่องราวต่าง ๆ ทุกด้านของชีวิต (Foster, Hunsberger & Anderson, 1989, p. 359; Servonsky & Opas, 1987, pp. 250-251)

ความต้องการของวัยรุ่น มนุษย์ทุกคนมีความต้องการแตกต่างกัน แต่ความต้องการพื้นฐานมักคล้ายคลึงกันโดยเฉพาะวัยรุ่น มีความต้องการ ดังนี้ (วินัดดา ปิยะศิลป์, 2546, น. 21)

1. ความรักและความห่วงใย ในมนุษย์ทุกคนเรียนรู้ที่จะถูกรักจากพ่อแม่ ซึ่งในระยะแรกส่งผ่านสีหน้า ท่าทาง แววตา ร่วมกับการตอบสนองความต้องการทางกาย ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกพอใจ จนถึงอายุ 1 ปี จะเกิดความรู้สึกรัก ผูกพัน และไว้วางใจกันระหว่างแม่กับลูก หลังจากนั้นเด็กจะค่อย ๆ เรียนรู้ที่จะรักและไว้วางใจผู้อื่น เช่น พ่อ พี่ น้อง และเมื่อโตขึ้นก็สามารถที่จะรักครู รักเพื่อนได้ ในขณะที่เด็กยังคงความรู้สึกที่รักตนเองอยู่ แต่พอโตเข้าสู่วัยรุ่นถึงแม้จะมีทำที่อิสระ แต่ยังต้องการที่จะถูกรัก แต่เขาไม่ยอมให้พ่อแม่แสดงออกจรรวกับเด็กเล็ก ๆ บางครั้งที่ไม่มีผู้อื่นเขาอยากให้พ่อแม่แสดงออกเหมือนเขาเป็นแบบเด็กเล็ก ๆ แต่ถ้าอยู่ต่อหน้าผู้อื่นเขาจะแสดงทิศทางตรงข้าม

2. เป็นอิสระ ไม่ใช่ว่าวัยรุ่นจะทำอะไรแบบไร้ขอบเขต แต่จริง ๆ พวกเขาต้องการเพียงแต่อยากจะทำอะไรด้วยตนเอง อยากตัดสินใจด้วยตนเอง อยากทำตัวห่างจากพ่อแม่ ห่างจากคำสั่ง ไม่ชอบให้ใครมาโอ้อวดหรือมาแนะนำ ถ้าไปยุ่งมาก ๆ วัยรุ่นจะรู้สึกโกรธ เด็กวัยนี้เริ่มคิดเป็นนามธรรม (abstract thinking) บางครั้งรู้สึกสับสน ช่วงนี้วัยรุ่นจะไม่ทำตามที่ทำทุกคนทำ เช่น เวลารับประทานอาหาร จะแยกตัวจากคนในครอบครัว ชอบอยู่ในห้องนอนคนเดียว ชอบอยู่คนเดียว เพราะเขาอยากทำอะไรด้วยตัวเอง

3. ต้องการเป็นตัวของตัวเอง เด็ก ๆ ทุกคนอยากจะทำอะไรด้วยตนเอง พ่อแม่ต้องส่งเสริมให้เด็กช่วยเหลือตนเองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะจะทำให้เด็กหัดคิด หัดกระทำในสิ่งต่าง ๆ เมื่อเด็กช่วยเหลือตนเองได้ อาบน้ำ แปรงฟัน ทานข้าวได้เอง ต่อไปจะฝึกให้เรียนรู้ในการช่วยผู้อื่น ช่วยงานบ้าน ช่วยเพื่อน ช่วยครู ทำให้เด็กเห็นคุณค่าในตนเอง

4. อยากรู้ อยากเห็น อยากลอง เด็กเรียนรู้จากการมองเห็น เลียนแบบ และลงมือทำ อาศัยวิธีการลองผิดลองถูก และคอยดูปฏิกิริยาของคนรอบข้าง เพื่อตัดสินใจว่าดี หรือเลว เช่น การพูด คำหยาบที่จดจำมาจากโรงเรียน เมื่อมาพูดที่บ้านถูกดุ ถูกตำหนิ พฤติกรรมพูดคำหยาบจะลดลง ในขณะเดียวกันถ้าพูดจาไพเราะก็จะได้รับการชื่นชม การสนับสนุนส่งเสริมให้เด็กคงสภาพ อยากรู้ อยากลอง อยากเห็น และมีโอกาสทดลองสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ในขอบเขตที่เหมาะสม จะทำให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจที่ตนเองมีประสบการณ์

5. เพื่อน การคบเพื่อนเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับวัยรุ่น การคบเพื่อนทำให้วัยรุ่นมีความรู้สึกเป็นที่ยอมรับและมีความเป็นส่วนร่วมของกลุ่ม ทำให้เสริมความเข้มแข็ง มั่นใจ และมีความ

อำนาจมากขึ้น และทำให้ลดความเห็นแก่ตัวลง หัดรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น หัดคล้อยตามผู้อื่น และได้มีโอกาสปรับปรุงนิสัยและบุคลิกภาพตนเอง

6. ความถูกต้อง ความยุติธรรม โดยเฉพาะวัยรุ่นตอนกลางจะมีความคิดลึกซึ้งกว้างไกลขึ้น มีการเรียนรู้จากบุคคลที่เด็กนับถือ จากการอ่าน การได้เห็น การรับฟังจากสิ่งต่าง ๆ รอบตัว วัยรุ่นจะให้ความยุติธรรมกับในสิ่งที่ถูกต้อง ตามทฤษฎีของตนเอง

7. ความต้องการงดงามทางร่างกาย ไม่ว่าวัยรุ่นหญิง หรือชายอยากให้คนรอบข้างชื่นชมเกี่ยวกับรูปลักษณ์ภายนอกของตน สมเพศ สมวัย เพราะเด็กคิดว่าความสวยงามเป็นสิ่งจูงใจให้คนยอมรับ และเข้ากลุ่มได้ง่าย เป็นสิ่งดึงดูดในเพศตรงข้าม ช่วงนี้วัยรุ่นจะแต่งตัวพิถีพิถันในการเลือกเสื้อผ้า การหวีผม เอาใจใส่ต่อการออกกำลังกาย สนใจคุณค่าทางอาหาร เครื่องประดับ สุขภาพอนามัย สนใจบทบาททางเพศ การวางตัวในสังคม ชอบลอกเลียนแบบบุคคลที่ชื่นชอบ เลียนแบบดารา ตามแฟชั่น

8. ความตื่นเต้น ทำท่าย ความต้องการประสบการณ์แปลก ๆ ใหม่ ๆ กลียดความจำเจซ้ำซาก ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนมีอยู่แล้วตามธรรมชาติมากน้อยตามแต่ละบุคคล วัยรุ่นหลายคนหาทางออกในทางที่ดีและเหมาะสม เช่นบำเพ็ญประโยชน์ ทำงานที่ท้าทาย เพราะได้เรียนรู้ชีวิตของตน บางคนชอบผจญภัย และแก้ปัญหาเฉพาะหน้า แต่ถ้าเราฝึกเด็กให้ให้มีโอกาสทำงานท้าทายบ่อย ๆ จะทำให้ส่งผลพัฒนาให้เกิดความเชี่ยวชาญได้

9. ความต้องการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของบ้าน ของกลุ่มเพื่อน เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ การที่เด็กได้รับการยอมรับในบ้านทำให้เกิดความผูกพันกับคนในบ้าน ถึงแม้เด็กจะทำอะไรผิดพลาดก็อาจจะกลับมาเสมอ และในการอยู่กับกลุ่มเพื่อนเด็ก เด็กต้องการการยอมรับจากเพื่อน จากโรงเรียน และจากสังคม เป็นเหตุจูงใจให้เด็กกระทำความดีมากยิ่งขึ้น ถ้าเด็กคนใดไม่ได้รับการยอมรับ มักจะคบกลุ่มเพื่อนที่เกเร หรือไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม

การเสริมสร้างพัฒนาการที่ดีของวัยรุ่น มีองค์ประกอบที่สำคัญ ๆ ดังนี้

1. ครอบครัว เป็นระบบย่อยที่เล็กที่สุด แต่มีความสำคัญมากที่สุดที่สุดในสังคมและมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเด็ก พร้อมทั้งมีบทบาทการอบรมสั่งสอนด้านต่าง ๆ มากมาย ครอบครัวจึงมีบทบาทในการส่งเสริมพัฒนาการ กล่าวคือ หากมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในครอบครัว มีความรักความอบอุ่น ความห่วงใยซึ่งกันและกัน ตลอดจนการอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสม ซึ่งถือเป็นแบบอย่างที่ดี แล้วย่อมจะเป็นสิ่งที่เอื้อต่อพัฒนาการของเด็กที่จะเป็นวัยรุ่น นอกจากนี้ครอบครัวยังทำหน้าที่เกี่ยวกับการสร้างค่านิยมของเด็ก ซึ่งมีผลกระทบต่อการสนิยม (Taste) ความนิยมการบริโภค (Consumption preference) และรูปแบบการดำเนินชีวิต (Life-style)

2. กลุ่มเพื่อน มีอิทธิพลต่อวัยรุ่นทั้งทางดีและไม่ดี ถ้าวัยรุ่นอยู่ในกลุ่มที่มีเจตคติที่ดีต่อการเรียน ก็ถูกชักจูงไปในทางที่ดี เอาใจใส่แสวงหาความรู้เพิ่มเติม ซึ่งเป็นส่วนที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการ และกลุ่มเพื่อนยังช่วยสอนให้รู้จักอำนาจที่ไม่ใช่แบบส่วนตัว ทำให้เรียนรู้กฎเกณฑ์ต่าง ๆ จากการมีส่วนร่วมด้วย ถ้าฝ่าฝืนจะถูกกีดกันออกจากกลุ่ม แต่ถ้าอยู่ในกลุ่มเพื่อนที่มีเจตคติไม่ดีต่อการเรียน ก็อาจถูกชักจูงไปในทางที่ไม่ดี รวมถึงการถ่ายทอดระเบียบวิธีและคุณค่าที่ผู้ใหญ่ไม่ต้องการ เช่น หนีโรงเรียน เทียวเตร่ ดื่มสุรา ดิตยาเสพติด ซึ่งเป็นผลเสียต่อการเรียนและสุขภาพได้

3. สื่อมวลชน ในปัจจุบันมีสื่อหลายรูปแบบทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นสิ่งแวดล้อมที่วัยรุ่นได้รับมากในชีวิตประจำวัน เนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยที่ตื่นตัวต่อการรับข่าวสารทางสังคม จึงได้รับรู้ข่าวสารมากกว่าวัยอื่น ๆ แต่สื่อมวลชนมีอิทธิพลที่ในด้านแง่บวกและแง่ลบ กล่าวคือถ้าเนื้อหาที่มีประโยชน์ ความรู้ สร้างทัศนคติที่ดี สื่อนั้นก็มิอิทธิพลไปในแง่บวก และส่งเสริมพัฒนาการด้วย และในทางกลับกันหากเนื้อหาที่แสดงถึงความก้าวร้าว ยั่วเย้าทางอารมณ์แล้ว สื่อนั้นก็ไม่มีประโยชน์ต่อตัวบุคคล แล้วยังก่อให้เกิดผลเสียต่อวัยรุ่นและสังคมอีกด้วย

เสรี วงษ์มณฑา (2548, น. 27) กล่าวว่า พฤติกรรมของวัยรุ่นไทย ที่น่าเป็นห่วงมากคือพฤติกรรมที่ขาดความรับผิดชอบ ขาดจิตสำนึกในสิ่งชั่วดี หมกมุ่นในสิ่งที่ชั่วร้ายทั้งปวง ไม่ว่าจะเป็นพนันบอล สื่อลามก เพศสัมพันธ์ เทียวเตร่กลางคืน ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย นอกจากนี้ยังมีสิ่งที่ไม่เหมาะสมรอบตัวเยาวชน อาทิ ลัทธิปัจเจกชนนิยม และสิทธิมนุษยชน อิทธิพลของสื่อ จากการที่สิทธิมนุษยชนและปัจเจกชนนิยม คือความเป็นตัวของตัวเอง ทำให้หลาย ๆ คนต่อต้านการควบคุม และมองว่าการควบคุม คือ การลิดรอนสิทธิมนุษยชน ดังนั้นการจัดระเบียบสังคม จะต้องใช้กฎหมายขนบธรรมเนียมประเพณี จริยธรรม ศีลธรรมร่วมกัน

สุภา มาลากุล ณ อยุธยา (2545, น. 8) ได้จัดกลุ่มพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็กวัยรุ่นออกเป็น 7 กลุ่มดังนี้

1. เป็นผู้มีปัญหาเรื่องการเรียน ได้แก่ เรียนไม่ได้ ไม่ชอบเรียน ไม่อยากเรียน หนีโรงเรียน การเรียนอยู่ในระดับน่าเป็นห่วง ทำตัวเป็นปัญหา ไม่ทำการบ้าน เป็นต้น
2. มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม ได้แก่ ไม่ประพฤติตามกฎเกณฑ์ของโรงเรียน เกเร ก้าวร้าว ทะเลาะวิวาท ลักขโมย พูดยุติ หนีออกจากบ้าน ดิตยาเสพติด เล่นการพนัน เป็นต้น
3. ผู้ที่นิสัยไม่เหมาะสม ได้แก่ การกระทำบางอย่างที่ก่อให้เกิดความรำคาญแก่ผู้อื่น ได้แก่ แคะ แกะ เกา กัดเล็บ เป็นต้น
4. ผู้มีความประพฤติเชิงประสาธอ่อน ได้แก่ มีอาการหวาดหวั่น หวาดกลัว ไม่กล้าตัดสินใจเอง เป็นต้น
5. ผู้มีบุคลิกภาพเอนเอียง ได้แก่ เก็บตัว ถอยหนี แยกตัว ไม่เข้ากลุ่ม เป็นต้น

6. ผู้มีความเจ็บป่วยทางกายที่เกี่ยวข้องกับอวัยวะภายใน เช่น โรคระบบทางเดินอาหาร ระบบหายใจ หรือมีโรคประจำตัว

7. ผู้ที่มีอาการโรคจิตประสาท

จากแนวคิดเรื่องพฤติกรรมของวัยรุ่นที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษาสรุปได้ว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่มักทำอะไรตามใจตนเอง มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ และมักจะมีพฤติกรรมที่คล้ายกัน ทำในสิ่งที่ให้เหมือนผู้อื่นเพื่อให้สังคมยอมรับ มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จากความเป็นเด็กหญิง เด็กชาย ร่างกายเจริญเติบโตเต็มทุกส่วน และกำลังก้าวไปสู่วัยผู้ใหญ่

แนวคิดเกี่ยวกับด้านความรับผิดชอบ

ความหมายของความรับผิดชอบ (Responsibility) มีผู้ให้คำนิยามและยกตัวอย่างมาเพื่อทำความเข้าใจ ดังนี้

สำเนียง ศิลป์ประกอบ (2540, น. 9) ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบว่า หมายถึง ความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ของนักเรียนที่ดีด้วยการแสดงออกในลักษณะของการรู้จักหน้าที่ ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ เอาใจใส่การศึกษาเล่าเรียน ขยันหมั่นเพียรเข้าห้องเรียนและส่งงานที่ได้รับมอบหมายตรงตามเวลา เมื่อมีปัญหาไม่เข้าใจบทเรียนก็พยายามค้นคว้าซักถามจากสมาชิกในกลุ่ม หรือครูผู้สอนด้วยความสนใจ เอาใจใส่ในการแก้ไขข้อบกพร่องและผิดพลาดด้วยความเต็มใจ แม้จะถูกตำหนิและแก้ไขหลายครั้ง

ปรีชา ชัยนิยม (2542, น. 9) กล่าวว่า ความรับผิดชอบหมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพัน พากเพียร และความละเอียดรอบคอบ ตั้งใจที่จะทำงานในหน้าที่ที่มีต่อตนเองและสังคม เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ยอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจ โดยมีความรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง ทั้งพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

พวงทอง ภักดิ์ไทย (2543, น. 9) กล่าวว่า ความรับผิดชอบหมายถึง พฤติกรรมความตั้งใจ เอาใจใส่ในการปฏิบัติหน้าที่การงาน และการเรียนที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงด้วยความพยายาม เอาใจใส่และตรงต่อเวลา เพื่อให้งานนั้นสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

กรมวิชาการ (2541, น. 102) กล่าวว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง ความสนใจ ความตั้งใจในการปฏิบัติงานด้วยความพยายาม ด้วยความละเอียดรอบคอบ เพื่อให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย ยอมรับผลการกระทำของตนเองทั้งด้านที่เป็นผลดีและด้านที่เป็นผลเสีย

ถวิล จันทรสว่าง (2545, น. 10) ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบว่า หมายถึง การทำตามหน้าที่ ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบการงานตามที่ได้รับมอบหมาย การทำในสิ่งที่ตนเองได้ให้ คำมั่นสัญญาไว้ และการยอมรับในสิ่งที่ตนเองได้พูดหรือกระทำลงไป ทั้งในด้านผลดี และ ข้อบกพร่องต่าง ๆ

ศิริพันธ์ วรรณกิจ (2545, น. 33) ได้สรุปความหมายของความรับผิดชอบว่า หมายถึง การที่บุคคลประพฤติปฏิบัติงานต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ เอาใจใส่ รับผิดชอบที่จะทำงาน และติดตามผลงานที่ทำเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สำเร็จด้วยดี และยอมรับในสิ่งที่ตนเองกระทำ ลงไป ทั้งในด้านผลดี และผลเสีย อีกทั้งยังไม่ปิดภาระหน้าที่ให้แก่ผู้อื่น และเป็นสิ่งที่ปลูกฝังให้เกิดกับเด็ก วิธีปลูกฝังมีดังนี้

1. เริ่มปลูกฝังความรับผิดชอบให้กับเด็กตั้งแต่อายุยังน้อย
2. ให้เด็กได้มีโอกาสฝึกความรับผิดชอบ โดยการได้ปฏิบัติจริง
3. ไม่ให้ปิดความรับผิดชอบให้กับผู้อื่น
4. ฝึกให้ทำงานเสร็จเป็นชิ้นเป็นอัน
5. ให้คำแนะนำเกี่ยวกับความรับผิดชอบในการทำงาน
6. ปลูกฝังและพัฒนาความรับผิดชอบอย่างสม่ำเสมอ

กัลยา สุริย์ (2546, น. 8) กล่าวว่า ความรับผิดชอบหมายถึง การปฏิบัติงาน ที่ได้รับ มอบหมายด้วยความเต็มใจ รวมทั้งคอยติดตามผลงานเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น การรู้จักรักษาสีทธิและหน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติตนให้อยู่ในระเบียบอันเคร่งครัด การรักษาสสมบัติ ของ ส่วนรวมให้เหมือนของตนเอง มีความซื่อสัตย์ไว้ใจได้ และกล้าเผชิญต่อความจริง

จันทรา พวงยอด (2546, น. 3) กล่าวว่า ความรับผิดชอบหมายถึง พฤติกรรมหรือการ กระทำของนักเรียนที่แสดงออกถึงความมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติตนตามกฎหมายระเบียบของโรงเรียน การ ปฏิบัติตนในการเรียน และยอมรับผลกระทำของตนเอง

ราชบัณฑิตยสถาน (อ้างถึงใน อนุรี แก้วแว่น้อย และคณะ, 2548 น. 40) ได้ให้ คำจำกัดความความหมายของความรับผิดชอบว่า คือ การยอมรับทั้งผลดีและไม่ดี ในกิจการที่ตน ได้ทำลงไป หรืออยู่ในความดูแลของตน

สมพูล เนตรรัตน์ (2548, น. 20-21) กล่าวว่า ความรับผิดชอบหมายถึง การรู้จัก หน้าที่ และปฏิบัติหน้าที่อย่างเหมาะสมมีประสิทธิภาพทันตามกำหนดเวลา มี 4 ด้านดังนี้

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การรู้จักหน้าที่ของตนเองและปฏิบัติหน้าที่ของ ตนอย่างเหมาะสมให้ลุล่วงไปด้วยดี มีประสิทธิภาพทันตามกำหนดเวลา ซึ่งในที่นี้อาจรวมได้กับ

ความรับผิดชอบต่อการศึกษาล่าเรียน รวมทั้งการตั้งใจศึกษาล่าเรียนจนประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมายด้วยความขยันหมั่นเพียร ละเลียด รอบคอบ อดทน ซื่อสัตย์ และมีระเบียบวินัย

2. ความรับผิดชอบต่อครอบครัว หมายถึง การรู้จักฐานะและหน้าที่ของตนที่มีต่อครอบครัว ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม

3. ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา หมายถึง การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา รักษาผลประโยชน์เกียรติยศชื่อเสียง ตลอดจนสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้แก่สถานศึกษา

4. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การรู้บทบาทและหน้าที่ของตนที่มีต่อส่วนรวมเพื่อเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม โดยการปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม รวมทั้งตั้งใจให้ผู้อื่นปฏิบัติกิจกรรมเพื่อความสุขของคนในสังคม

โดยสรุป ความรับผิดชอบหมายถึง การกระทำของบุคคล ที่มุ่งสู่ความสำเร็จ โดยความตั้งใจ พากเพียร ไม่ปัดความรับผิดชอบให้กับผู้อื่น เป็นการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตนเอง รู้จักรับผิดชอบในหน้าที่ สามารถปลูกฝังความรับผิดชอบได้ตั้งแต่เด็กและต้องปฏิบัติจริง

ประเภทความรับผิดชอบ

จूरี่รัตน์ นันทยทวิกุล (2538, น. 5) ได้แบ่งประเภทของความรับผิดชอบออกเป็น 8 ด้าน คือ

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การรักษาป้องกันตนเองให้พ้นจากอันตราย โรคภัยไข้เจ็บ รักษาร่างกายให้แข็งแรง บังคับควบคุมจิตใจ ไม่ให้ตกเป็นทาสของกิเลส ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรม ละเว้นความชั่ว รู้จักประมาณการใช้จ่ายตามควรแก่ฐานะ จัดหาเครื่องอุปโภคบริโภคอย่างเหมาะสม

2. ความรับผิดชอบต่อการศึกษาล่าเรียน หมายถึง การที่นักเรียนศึกษาล่าเรียนจนประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมาย ด้วยความขยันหมั่นเพียร อดทน เข้าห้องเรียนและส่งงานที่ได้รับมอบหมายตรงต่อเวลา เมื่อมีปัญหาและไม่เข้าใจบทเรียนก็พยายามศึกษาค้นคว้าซักถามอาจารย์จนเข้าใจ เมื่อทำแบบฝึกหัดผิดก็ยอมรับว่าทำผิด แล้วพยายามแก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้อง

3. ความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเอาใจใส่ ขยันหมั่นเพียร อดทนต่ออุปสรรคโดยไม่ย่อท้อ มีความละเอียดรอบคอบ ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา ไม่ละเลยทอดทิ้งหรือหลีกเลี่ยง พยายามปรับปรุงการทำงานของตนให้ดีขึ้น รู้จักวางแผนงาน และป้องกันความบกพร่องเสื่อมเสียในงานที่ตนรับผิดชอบ

4. มีความรับผิดชอบในการกระทำของตน หมายถึง การยอมรับในการกระทำของตนทั้งผลดีและผลเสีย ไม่ปิดความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนไปให้ผู้อื่น พร้อมทั้งจะปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ไตร่ตรองให้รอบคอบว่าสิ่งที่ตนทำลงไปแล้วนั้นจะเกิดผลดีผลเสียขึ้นหรือไม่ ปฏิบัติแต่สิ่งที่ทำให้เกิดผลดี และกล้าเผชิญต่อความจริง

5. ความรับผิดชอบต่อครอบครัว หมายถึง การที่นักเรียนช่วยเหลืองานต่าง ๆ ภายในบ้าน เพื่อแบ่งเบาภาระซึ่งกันและกันตามความสามารถของตน รู้จักแสดงความคิดเห็นและปฏิบัติเพื่อความสุขและชื่อเสียงของครอบครัว ช่วยแก้ปัญหาถ้าสมาชิกในครอบครัวไม่เข้าใจกัน เมื่อมีปัญหาควรบอกพ่อแม่รับทราบปัญหาของตนทุกเรื่อง ช่วยครอบครัวประหยัดไฟฟ้า น้ำ อาหาร สิ่งของ เครื่องใช้ภายในบ้านและอื่น ๆ

6. ความรับผิดชอบต่อเพื่อน หมายถึง การที่นักเรียนช่วยตักเตือน แนะนำเมื่อเห็นเพื่อนทำผิด เพื่อความถูกต้องและเหมาะสม ให้อภัยเมื่อเพื่อนทำผิด ไม่เอาเปรียบเพื่อน เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน

7. ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน หมายถึง การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน รักษาผลประโยชน์ เกียรติยศ ชื่อเสียงของโรงเรียน ช่วยกันรักษาความสะอาดของโรงเรียน ไม่ขีดเขียนผนังห้องเรียน ห้องน้ำ ห้องส้วม แต่งเครื่องแบบนักเรียนให้เรียบร้อย ไม่ทะเลาะวิวาทกับนักเรียนโรงเรียนอื่น เมื่อโรงเรียนต้องการความร่วมมือ หรือขอความช่วยเหลือก็เต็มใจร่วมมืออย่างเต็มที่ เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสนใจและความสามารถของตน เพื่อสร้างชื่อเสียงให้แก่โรงเรียน

8. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนและสังคม บำเพ็ญประโยชน์และสร้างสรรค์ความเจริญให้ชุมชนและสังคมอย่างเต็มความสามารถ ช่วยสอดส่องพฤติกรรมของบุคคลที่เป็นภัยต่อสังคม ให้ความรู้ความสนุกเพลิดเพลินแก่ประชาชนตามความสามารถของตน ช่วยคิดและแก้ปัญหาต่าง ๆ ของสังคม

กรมวิชาการ (2541, น. 102) ได้แบ่งประเภทความรับผิดชอบไว้ 4 ประเภท ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ความรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียน หมายถึง การที่นักเรียนศึกษาเล่าเรียนและประสบผลสำเร็จตามที่มุ่งหมายด้วยความเพียรพยายาม เข้าห้องเรียน ส่งงานตรงตามเวลา รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย เมื่อทำแบบฝึกหัดก็แก้ไขปรับปรุงและศึกษาค้นคว้า

2. ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา หมายถึง การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา รักษาผลประโยชน์และเกียรติยศของสถานศึกษา เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนตามความสนใจและความสามารถของตนเอง

3. ความรับผิดชอบต่อครอบครัว หมายถึง การที่นักเรียนมีความตั้งใจช่วยเหลืองานต่าง ๆ ในบ้าน เพื่อแบ่งเบาภาระตามความสามารถของตน ปฏิบัติตนเพื่อความสุขของครอบครัว เข้าใจปัญหาของครอบครัว และปรึกษาครอบครัวเมื่อมีปัญหา

4. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนและสังคม บำเพ็ญประโยชน์และสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่สังคมเต็มความสามารถ ช่วยสอดส่องพฤติกรรมของบุคคลที่เป็นภัยต่อสังคม

กรมวิชาการ (2541, น. 102) แบ่งความรับผิดชอบได้ 2 ประเภท

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การขจัดปัญหาที่ตนเองเป็นทุกข์ เช่น ป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากอันตราย จากโรค รักษาร่างกายให้แข็งแรง รู้จักหน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติหน้าที่การงานของตนให้ลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทันเวลา กำหนด ตรงต่อเวลา

2. ความรับผิดชอบต่อสังคมหรือส่วนรวม หมายถึง รู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบต่อตนเองที่มีต่อสังคม ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อครอบครัว ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน ความรับผิดชอบต่อชุมชน ประเทศชาติ ความรับผิดชอบต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยปฏิบัติ อย่างถูกต้องเหมาะสม เกิดประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม

อนันท์ แก้วแว่น้อย และคณะ (2548, น. 44) ได้กล่าวถึง ความรับผิดชอบต่อสังคม ในการอยู่ร่วมกันซึ่งบุคคลในสังคมควรปฏิบัติ ดังนี้

1. บุคคลพึงปฏิบัติตนตามระเบียบกฎหมาย ข้อบังคับเพื่อความเป็นระเบียบของสังคมและประเทศชาติ

2. ไม่ทำการใด ๆ ที่นำมาซึ่งความเสียหายแก่ส่วนรวม

3. รักษาสมบัติของส่วนรวม

4. พึงปฏิบัติตามขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม

5. อารงไว้ ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545, น. 119) ได้แบ่งขอบข่ายพฤติกรรมความรับผิดชอบออกเป็นดังนี้

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง

2. ความรับผิดชอบต่องาน

3. ความรับผิดชอบต่อสังคม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545, น. 119) กล่าวว่า นอกจากนี้อุบัติที่มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมที่ตนเองควรจะต้องปฏิบัตินั้นมีอะไรบ้างและควรจะต้องรับผิดชอบต่ออะไรบ้าง ดังนี้

1. หน้าที่ต่อครอบครัว
 - 1.1 เคารพเชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ตามลำดับชั้นอาวุโส
 - 1.2 ช่วยเหลือการงานตามความสามารถและโอกาส
 - 1.3 ประพฤติตนเป็นคนดี
 - 1.4 ช่วยระวังรักษาทรัพย์
 - 1.5 ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน
2. หน้าที่ต่อชั้นเรียนและเพื่อนนักเรียน
 - 2.1 รักเพื่อนเหมือนพี่น้อง
 - 2.2 ช่วยเหลือเพื่อนในทางที่ถูกที่ควร
 - 2.3 ไม่เอาวัดเอาเปรียบเพื่อน
 - 2.4 ให้อภัยกันเมื่อมีความผิดพลาดเกิดขึ้น
 - 2.5 ใช้ถ้อยคำสุภาพอ่อนหวาน
 - 2.6 ช่วยกิจการงานของห้อง
 - 2.7 ประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัย
 - 2.8 พยายามสร้างชื่อเสียงให้แก่ชั้นเรียนในทางที่ถูกที่ควร
3. หน้าที่ต่อโรงเรียน
 - 3.1 รักษาความสะอาดของโรงเรียน
 - 3.2 ถนอมรักษาของใช้ของโรงเรียน
 - 3.3 ไม่ทำลายสมบัติของโรงเรียน
 - 3.4 ช่วยกิจการงานของโรงเรียน
 - 3.5 รักษาชื่อเสียงของโรงเรียน
 - 3.6 สร้างชื่อเสียงเกียรติยศให้แก่โรงเรียน
 - 3.7 ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน
4. หน้าที่ต่อชุมชน
 - 4.1 รักและภูมิใจในชุมชนของตน
 - 4.2 เคารพและปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีตลอดจนระเบียบข้อบังคับของชุมชน
 - 4.3 ช่วยเหลือสร้างสรรค์ชุมชนให้มีสภาพแวดล้อมสะอาดสวยงามน่าอยู่อาศัย
 - 4.4 ให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน
 - 4.4.1 ช่วยปลูกและบำรุงรักษาพันธุ์ไม้

4.4.2 ช่วยขุดลอก คู คลอง

4.4.3 ช่วยซ่อมสะพาน

4.5 รักษาสาธารณะสมบัติของชุมชน

4.6 ช่วยป้องกันรักษาความปลอดภัย

4.7 รักษาความสามัคคีและเอื้อเฟื้อต่อสมาชิกในชุมชน

4.8 ปฏิบัติตนเป็นคนดีมีคุณธรรม

4.9 ไม่ดูดาย เพิกเฉยต่อการแก้ปัญหาของชุมชน ต้องช่วยกันรักษาผลประโยชน์

ต่อส่วนรวมของชุมชน

5. หน้าที่ต่อประเทศชาติ

5.1 ปฏิบัติตนตามกฎหมาย กฎจรรยา และพระราชบัญญัติต่าง ๆ

5.2 ไม่หลีกเลี่ยงการเสียภาษี

5.3 ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในการรักษาความมั่นคงของชาติ และปราบปราม

ผู้กระทำความผิดกฎหมาย

5.4 ใช้สิทธิและเสรีภาพในทางที่ถูกที่ควร

5.5 รักษาสาธารณะสมบัติของชาติ

5.6 รักษาความเป็นไทย ศิลปวัฒนธรรมและความสามัคคีของคนในชาติ

เสียสละประโยชน์ในส่วนตัวน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

6. หน้าที่ต่อศาสนา

6.1 ศึกษาหลักศาสนา

6.2 นำหลักธรรม คำสอนมาใช้ในชีวิตประจำวัน

6.3 ปกป้องคุ้มครองสถาบันศาสนา ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ มิให้เสื่อม เสียหาย

6.4 ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในการกำจัดและสอดส่องผู้ที่แปลงปลอมเข้ามา

มาเป็นบ่อนทำลายศาสนา

6.5 ทำบุญตักบาตรตามโอกาส

6.6 อุปสมบทตามประเพณีเมื่อมีอายุครบเพื่อดำรงพระพุทธศาสนา

6.7 ร่วมแรงร่วมใจตลอดจนบริจาคทรัพย์เพื่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา

6.8 ร่วมพิธีทางศาสนาตามกาล

7. หน้าที่ต่อพระมหากษัตริย์

7.1 จงรักภักดีและถวายความเคารพสักการะแด่พระองค์ท่านหรือสัญลักษณ์

แทนพระองค์ท่าน

7.2 เชิดชูพระเกียรติยศและพระเกียรติคุณ

7.3 ประดับพระบรมฉายาลักษณ์ไว้สักการะ

7.4 โดยเสด็จพระราชกุศลด้วยการบริจาคทรัพย์และสิ่งของ

7.5 ถำรงไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขให้ดำรงอยู่ตลอดไป

7.6 สอดส่องดูแลให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในการถวายความปลอดภัยแด่พระองค์ท่าน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545, น. 119-120) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบไว้ ดังนี้

1. เอาใจใส่ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อผลของงานนั้น ๆ
2. ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตัว
3. เคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์และมีวินัยในตนเอง
4. มีอารมณ์หนักแน่นเมื่อเผชิญปัญหาและอุปสรรค
5. รู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี
6. มีความเพียรพยายาม
7. มีความละเอียดรอบคอบ
8. ใช้ความสารถอย่างเต็มที่
9. ปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น
10. ตรงต่อเวลา
11. ให้ความร่วมมือช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ
12. ยอมรับผลการกระทำของตน

สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบเป็นสิ่งสำคัญ จำเป็นที่จะต้องปลูกฝังให้กับคนในสังคม เพื่อสร้างความสงบสุขในสังคมและพัฒนาประเทศชาติให้มีความเป็นระเบียบและเกิดสันติสุขในสังคม (Hinton, 2008) กล่าวว่า ความรับผิดชอบต่อตนเองและความรับผิดชอบต่อสังคม (Self Responsibility and Social Responsibility) เป็นการช่วยให้เราจำแนกว่าเราเป็นใคร และอยู่ส่วนไหนในสังคมโลก ลักษณะที่สำคัญของความรับผิดชอบเหล่านี้ คือ ขอบเขตซึ่งเรารู้สึกถึงการควบคุม และความรับผิดชอบต่อความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของบุคคล เด็ก ๆ จะไม่รู้สึกรู้ถึงความสามารถของตน ถ้าพวกเขาไม่ได้พัฒนาความรู้สึก ของความเป็นเจ้าของ สำหรับการกระทำของเขา และได้รับทักษะที่จำเป็นในการเข้าสู่สังคม รูปแบบและการผสมผสาน ของความรับผิดชอบเหล่านี้เขาจะพบได้จากการแสดงบทบาทที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงที่ดีไปสู่วัยผู้ใหญ่

ความรับผิดชอบต่อตนเองและความรับผิดชอบต่อสังคมสังคม ประกอบด้วย

1. การยอมรับการกระทำซึ่งกันและกัน ซึ่งรวมถึงความสามารถในการตัดสินใจในการรับผิดชอบต่อตนเองและความรับผิดชอบต่อสังคม
2. มีทัศนคติที่สนใจ เอาใจใส่ตนเองและคนอื่น
3. มีเหตุผลในการตัดสินใจต่อคำแนะนำของคนอื่นในเรื่องของตนและของสังคม
4. ยอมรับความแตกต่างของคนและวัฒนธรรมที่หลากหลาย
5. ความสามารถในการยอมรับความคิดเห็นและประสบการณ์ใหม่ ๆ
6. เข้าใจในความสำคัญของการอาสาและมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนและสังคม ซึ่งเป็นการช่วยให้เกิดความรู้สึกถึงการเป็นสมาชิกของครอบครัว ชุมชนและวัฒนธรรม
7. ตระหนักในเรื่องราวที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น และของโลกในเรื่องต่าง ๆ เช่น วัฒนธรรม ประเพณี กฎหมาย การเมือง และการทำงานเป็นกลุ่ม
8. การพัฒนาการเป็นผู้นำ การสื่อสาร ความร่วมมือ และทักษะทางสังคมซึ่งกระตุ้นความสำนึกของตน และความรับผิดชอบต่อชุมชน

แนวความคิดความรับผิดชอบต่อสังคม

พจนานุกรม “วิกิพีเดีย” ออนไลน์ (Kumar, 2008) ให้ความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคมว่า เป็นจริยธรรมอย่างหนึ่ง รัฐบาล เอกชน องค์กรต่าง ๆ หรือคนทุกคน ต่างก็มีความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยกันทั้งสิ้น ซึ่งความรับผิดชอบนี้อาจเป็นในแง่ลบได้ นั่นคือการละเว้นที่จะปฏิบัติ หรือเป็นความรับผิดชอบในแง่บวก ซึ่งหมายถึงรับผิดชอบที่จะกระทำ ดังนั้นทุก ๆ คนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นผู้ดำเนินงานธุรกิจ รัฐบาล นักปฏิบัติกิจกรรมและชุมชนท้องถิ่น ต่างก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคมทั้งสิ้น

จากการสำรวจผลของความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) ของนักศึกษา MBA ชั้นปีที่ 1 ชื่อ Ms.Divya, Ms.Sivarunjani, Ms.Nirmal Maharaja, Mr.Senthil Kuma Gopi แห่งสถาบัน R.L.Intitute of Manage สำรวจในหัวข้อ อะไร “คือความรับผิดชอบต่อสังคม” ปรากฏผลจากการสำรวจ มีดังนี้

1. ผลจากการสำรวจรายบุคคล ความรับผิดชอบต่อสังคม มีดังนี้
 - 1.1 การช่วยเหลือคนยากจน
 - 1.2 การช่วยปลูกต้นไม้

- 1.3 การมีจิตใจพร้อมที่จะรับใช้สังคม
- 1.4 การรับเลี้ยงเด็กกำพร้า
- 1.5 การจ่ายภาษีทันที
- 1.6 การบริจาคดวงตา และบริจาคโลหิต
- 1.7 การประหยัดไฟฟ้า
- 1.8 การส่งเสริมความเข้มแข็งของสตรี
- 1.9 การได้รับความเสมอภาคทางรายได้
- 1.10 การช่วยเหลือคนชรา
- 1.11 การรักษาสิ่งแวดล้อมให้สะอาด
- 1.12 การให้คำแนะนำไม่ให้แต่งงานกับคนในสายเลือดเดียวกัน
2. ผลจากการสำรวจในภาพรวม ความรับผิดชอบต่อสังคม มีดังนี้
 - 2.1 จัดให้มีการจ้างงานในชนบท
 - 2.2 จัดให้มีโรงงานกำจัดของเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม
 - 2.3 สร้างสถาบันการศึกษาและโรงพยาบาล
 - 2.4 การช่วยเหลือรัฐบาลในการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในที่สาธารณะ การบำรุงรักษาสวน เครื่องกันจราจรต่าง ๆ

ลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ

จรัสรัตน์ นันทยทวิกุล (2538, น. 4) สรุปลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบไว้ดังนี้

1. มีความเอาใจใส่ หมายถึง ลักษณะการปฏิบัติงานด้วยความตั้งใจจริง โดยมุ่งมั่นที่จะผลักดันให้ประกอบกิจกรรมด้วยความสนใจ เต็มใจทำงานอย่างสม่ำเสมอ มีใจจดจ่อ มีสมาธิเพื่อให้งานในหน้าที่ของตนหรืองานที่ได้รับมอบหมายเสร็จเรียบร้อย ติดตามงาน ไม่ทอดทิ้งหรือหลีกเลี่ยง
2. มีความละเอียดรอบคอบ หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงถึงการรู้จักใคร่ครวญในงานที่ทำเพื่อให้ถูกต้องและสมบูรณ์ รู้จักคิดก่อนทำว่างานนั้นจะมีผลดี ผลเสียอย่างไรบ้าง วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่จะเกิด และหาทางป้องกันไว้ล่วงหน้า และเมื่องานเสร็จแล้วต้องตรวจทานดูว่าถูกต้องเรียบร้อยดีหรือยัง

3. ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความพยายามอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ได้รับผลสำเร็จในงานที่ทำ และทำด้วยความระมัดระวัง เอาใจใส่อย่างต่อเนื่อง อาสางาน ไม่ชอบอยู่เฉยหรือว่างงาน ริเริ่มงาน แสวงหางานใหม่ ๆ อยู่เสมอ

4. มีความอดทน หมายถึง ความสามารถของร่างกาย ความคิด และจิตใจที่จะทนต่อการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ได้นานจนทำให้สำเร็จโดยไม่คำนึงถึงอุปสรรคใด ๆ มีร่างกายแข็งแรง มีจิตใจเข้มแข็ง ควบคุมตนเองได้ดีเมื่อเกิดการเหนื่อยอ่อนหรือเกียจคร้าน

5. มีความตรงต่อเวลา หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงถึงความรับผิดชอบในหน้าที่ให้เสร็จตามที่ตนเองได้รับมอบหมาย

6. การยอมรับผลกระทำของตนเอง หมายถึง ลักษณะพฤติกรรม ที่แสดงถึงการยอมรับในสิ่งที่ตนกระทำลงไป ไม่ว่าผลงานนั้นจะออกมาดีหรือไม่ดีก็ตาม

7. การปรับปรุงงานของตนให้ดียิ่งขึ้น หมายถึง ลักษณะพฤติกรรม ที่แสดงถึงการติดตามผลงานที่ทำไปแล้ว ถ้าไม่ดีต้องพยายามปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

นภดล ภวนะวิเชียร (2540, น. 70) กล่าวถึงลักษณะพฤติกรรมที่แสดงถึงความรับผิดชอบว่าประกอบด้วยพฤติกรรมหลัก 5 ประการ คือ

1. ตระหนักถึงความสำคัญของหน้าที่ ประกอบด้วยพฤติกรรมต่าง ๆ คือ
 - 1.1 รับผิดชอบต่อสิ่งที่กระทำ
 - 1.2 ยอมรับว่าหน้าที่เป็นสิ่งที่ตนต้องทำ
 - 1.3 รู้สึกชอบต่อการกระทำหน้าที่
 - 1.4 รู้สึกว่าหน้าที่ของตนเป็นสิ่งสำคัญ
2. ทำหน้าที่ด้วยความเต็มใจ ไม่ต้องการบังคับ มีพฤติกรรมดังนี้
 - 2.1 สม่ครใจทำหน้าที่
 - 2.2 ควบคุมตนเองได้
3. ทำหน้าที่ด้วยความตั้งใจ
 - 3.1 วางแผนในการทำหน้าที่ของตน
 - 3.2 มีระเบียบวินัย
 - 3.3 มีความซื่อสัตย์
 - 3.4 มีความละเอียดรอบคอบ
 - 3.5 มีสติ
4. ทำหน้าที่อย่างต่อเนื่องจนงานเสร็จ พฤติกรรมส่วนนี้มีพฤติกรรมเสริม คือ
 - 4.1 มีความอดทน

- 4.2 มีความเพียร
- 4.3 มีการเตรียมการและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
- 4.4 มีมนุษยสัมพันธ์
- 4.5 รักษาสุขภาพให้แข็งแรง
- 5. ยอมรับผลกระทำของตน
 - 5.1 ติดตามผลการกระทำของตน
 - 5.2 มีเหตุผล
 - 5.3 ปรับปรุงการกระทำของตน

สุทธิพงศ์ บุญผดุง (2541, น. 7) ได้กล่าวถึงลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบไว้ 4 ลักษณะ ได้แก่

- 1. มีวินัยในตนเอง
- 2. มีความกระตือรือร้น
- 3. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
- 4. มีความขยันหมั่นเพียร อดทน อดกลั้น

สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบมีหลายประเภท ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อตนเอง ความรับผิดชอบต่อสังคม ความรับผิดชอบสามารถปลูกฝังให้เกิดเป็นลักษณะนิสัยได้ การฝึกให้เด็กมีนิสัยความรับผิดชอบตั้งแต่วัยเด็ก ควรฝึกทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน โดยเริ่มให้ทำงานง่ายๆ เหมาะสมกับวัยและความสามารถของเด็กแต่ละคน เมื่อมอบหมายแล้วควรให้เด็กรับผิดชอบให้เต็มที่ เพื่อให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่ปัดความรับผิดชอบไปให้ผู้อื่น

แนวคิดสตรีนิยม (Feminism)

สตรีนิยม หมายถึงแนวคิดในการต่อสู้ของผู้หญิง ที่มีปรัชญา แนวคิด วิธีการวิเคราะห์ และวิธีแก้ไขปัญหาของผู้หญิง โดยมีจุดเน้นร่วมกัน คือ ความแตกต่างระหว่างผู้หญิงกับผู้ชายเป็นสิ่งที่สังคมกำหนดขึ้น อันเป็นที่มาของการเสียเปรียบของผู้หญิง สตรีนิยมได้เติบโตอย่างรวดเร็วในช่วง 40 ปี หลังของศตวรรษที่ 20 นำไปสู่การศึกษาเกี่ยวกับผู้หญิงในมิติต่าง ๆ โดยให้ความสำคัญในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเพศ และได้ใช้ความคิดรวบยอดในเรื่องความเป็นเพศ (Gender) เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ที่สำคัญ (วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2545, น. 61-65)

1. **ความเป็นเพศคือ** ในขณะที่เพศ (Sex) หมายถึง ความแตกต่างทางสรีระทางร่างกาย ความเป็นเพศ (Gender) หมายถึง องค์ความรู้ที่สร้างความหมายให้กับความแตกต่างทาง

ร่างกาย เป็นความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนในทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และจิตวิทยาระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย ความเป็นเพศเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างสังคม เป็นการจัดการทางสังคมของความแตกต่างระหว่างเพศในด้านต่าง ๆ (Scott, 1988) เป็นพฤติกรรมที่ถูกเรียนรู้ทางสังคม และเป็นความคาดหวังของสังคมที่สัมพันธ์กับเพศสองเพศ

เพศหญิงเพศชายเป็นข้อเท็จจริงทางสรีระ แต่การกลายเป็นผู้หญิงหรือเป็นผู้ชายเป็นกระบวนการทางวัฒนธรรม กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ วัฒนธรรมสร้างความเป็นหญิงเป็นชายในสังคมขึ้น วัฒนธรรมเป็นตัวสร้างความเป็นเพศ วัฒนธรรมเป็นผู้บอกว่าเราควรปฏิบัติตัวอย่างไร คิดอย่างไร และเราควรคาดหวังอะไรจากผู้อื่น และเมื่อวัฒนธรรมเป็นผู้กำหนดความเป็นหญิง ความเป็นชาย วัฒนธรรมจึงเป็นผู้บอกว่าผู้หญิงและผู้ชายควรต้องทำตัวอย่างไร เช่น ผู้หญิงในวัฒนธรรมไทย ต้องเป็นคนเรียบร้อย ไม่พูดเสียงดัง ไม่สบถ ในขณะที่ผู้ชายไม่ถูกคาดหวังให้เป็นเช่นนั้น หรือภรรยาต้องเชื่อฟังสามี สามีต้องเป็นผู้นำในครอบครัว หรือผู้หญิงต้องให้ความสำคัญกับหน้าที่ของภรรยาและแม่มากกว่าการประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ในขณะที่ผู้ชายต้องทำงานเพื่อประสบความสำเร็จซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด หรือผู้ชายต้องเป็นผู้เกี่ยวพาราสี ถ้าผู้หญิงคนใดเป็นผู้เกี่ยวพาราสีผู้ชายก่อน จะถูกตำหนิจากสังคม (วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2545, น. 61-65)

สิ่งเหล่านี้เป็นความคาดหวังของสังคมที่มีต่อความเป็นหญิงความเป็นชาย และถ้าใครไม่ทำตามที่สังคมคาดหวัง ก็จะมีกับสินฐานุมัติ (Sanction) จากสังคมในเชิงลบ เช่น การตี ฉีดยา หรือเยาะเย้ยถากถาง สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้ทั้งผู้หญิงและผู้ชายต้องปฏิบัติตามที่วัฒนธรรมของสังคมกำหนด และเนื่องจากความเป็นหญิงความเป็นชายในสังคมถูกกำหนดจากวัฒนธรรม ดังนั้นความเป็นหญิงความเป็นชายจะแปรเปลี่ยนไปตาม เวลาและ สถานที่ กล่าวคือ ความเป็นหญิงความเป็นชายในยุคสมัยหนึ่งอาจไม่เป็นความเป็นหญิงความเป็นชายในยุคสมัยหนึ่ง เช่น สังคมไทยในอดีต ผู้หญิงในชนชั้นกลางหรือชนชั้นสูงถูกคาดหวังให้อยู่กับบ้าน ดูแลครอบครัว การทำงานนอกบ้านถือว่าเป็นเรื่องที่ไม่ดีเกียรติ แต่ในปัจจุบันการทำงานนอกบ้านของผู้หญิงเป็นเรื่องปกติและในบางส่วนเป็นความจำเป็นของครอบครัว นอกจากนี้ความเป็นชายความเป็นหญิงที่ถูกคาดหวังจากสังคมจะไม่เหมือนกันในแต่ละสังคมด้วย เช่น ผู้หญิงในชนบทภาคเหนือมีอิสระในการเลือกคู่มากกว่าผู้หญิงในชนบทภาคใต้ เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่า การอ้างว่ามีธรรมชาติของผู้หญิงและธรรมชาติของผู้ชายที่แน่นอน เป็นเรื่องที่ไม่น่าเชื่อถือ หรืออย่างน้อยก็ยังไม่มีความน่าเชื่อถือมาสักนัก

กรณีการแบ่งหน้าที่ของหญิงและชายให้แยกออกจากกันอย่างเด็ดขาดเกิดขึ้นจากระบบคิดที่แบ่งสังคมออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่เป็นสาธารณะ (Public) อันได้แก่ เรื่องนอกบ้าน หรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ เศรษฐกิจ สังคม การเมืองและบอกว่าส่วนนี้เป็นโลกหรือสังคมของผู้ชาย อีก

ส่วนถือว่าเป็นเรื่องชีวิตส่วนตัว (Private) อันได้แก่ เรื่องในบ้าน หรือการดูแลบ้านเรือนและสมาชิกภายในครอบครัว และเสนอว่าโลกส่วนนี้เป็นโลกของผู้หญิง

ระบบคิดนี้เริ่มเกิดขึ้นในสังคมตะวันตก เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงการผลิตจากเกษตรกรรมมาเป็นอุตสาหกรรม การผลิตแบบอุตสาหกรรมทำให้งานและบ้านถูกแยกออกจากกันอย่างเด็ดขาด อุดมการณ์ความเป็นแม่บ้าน (Ideology of Domesticity) ได้ถูกสร้างขึ้น และจำกัดบทบาทผู้หญิงให้อยู่ภายในโลกของครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้หญิงชนชั้นกลาง และชนชั้นสูง

ความเป็นเพศ เป็นความคิดรวบยอดที่แตกต่างจากเรื่องบทบาททางเพศ เพราะความเป็นเพศมีความหมายที่กว้างกว่าบทบาททางเพศ บทบาททางเพศหมายถึงความถึงแบบแผนต่าง ๆ ที่แสดงออกถึงความสัมพันธ์ของความเป็นเพศ เช่น บทบาทในการดูแลลูกเป็นของผู้หญิง บทบาทในการทำงานหาเลี้ยงครอบครัวเป็นของผู้ชาย แต่ความเป็นเพศมีความหมายที่มากกว่านั้น เพราะฉะนั้น การทำความเข้าใจต่อความเป็นเพศต้องไม่ถูกลดลงเพียงการทำความเข้าใจในเรื่องบทบาทที่แสดงออกในสังคมเท่านั้น ในความสัมพันธ์หญิงชายยังมีแง่มุมอื่น ๆ ที่ไม่ได้ถูกสะท้อนออกมาในเรื่องของบทบาท เช่น การที่ผู้หญิงรู้สึกว่ายากกว่าชาย ความรู้สึกที่ต้องการมีผู้ชายในชีวิตเพื่อทำให้ชีวิตมีความสมบูรณ์ขึ้น สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นความหมายของความเป็นเพศทั้งสิ้น

2. การสร้างความเป็นเพศผ่านกระบวนการขัณฑเกลทาทงสังคม คุณลักษณะของแต่ละเพศที่ปรากฏไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ แต่ได้ถูกสร้างขึ้นโดยผ่านกระบวนการขัณฑเกลทาทงสังคมที่ซับซ้อน และซึมซับเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นตัวตนของคนในสังคม ความเป็นเพศเป็นตัวกำหนดความเป็นตัวตน ทักษะ และความสัมพันธ์ที่มีต่อผู้อื่นของคนในแต่ละเพศ เด็กผู้ชายมีโอกาสเล่นได้ในทุกที่ และเล่นนอกบ้านเป็นส่วนใหญ่ ของเล่นของเด็กผู้ชายมีความหลากหลาย และเกมที่เล่นจะมีเกณฑ์และซับซ้อน มีจุดมุ่งหมาย และเป็นการแข่งขัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นการเตรียมให้ผู้ชายมีทักษะในการจัดการและความเป็นผู้นำ ในขณะที่เด็กผู้หญิงถูกจำกัดให้เล่นแต่ในบ้าน มีของเล่นเพียงไม่กี่ชนิด การเล่นไม่มีกฎเกณฑ์ที่ซับซ้อน เช่น เล่นขายของ เล่นตุ๊กตา ช่วยแม่ทำกับข้าว นอกจากนี้หนังสืออ่านเล่นของเด็ก หรือหนังสือการ์ตูน จะกำหนดความเป็นหญิงความเป็นชายไว้อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเจ้าหญิง เจ้าชาย หรือเรื่องอื่น ๆ ผู้หญิงคือผู้ตาม คือ แม่บ้าน คือ ผู้ดูแลครอบครัว ผู้พึ่งพิง ในขณะที่ผู้ชาย คือ ผู้นำ ผู้ปกป้อง ผู้เสนอความเห็น ผู้ตัดสินใจ

ในสังคมปัจจุบันการขัณฑเกลทาทงเพศที่มีความสำคัญไม่น้อยกว่าครอบครัว โรงเรียน หรือกลุ่มเพื่อน คือ สื่อต่าง ๆ นวนิยาย โฆษณา ภาพยนตร์ ล้วนสร้างและเสริมความเป็นหญิง ความเป็นชายตามประเพณีนิยม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องคุณค่าของสาวบริสุทธิ์ ความเป็นแม่บ้านแม่

เรือน ผู้หญิงกับความสวย ความสาว ในขณะที่ผู้ชายถูกสะท้อนควบคู่กับการทำงาน การเป็นผู้นำ ความเป็นผู้กล้า ในสังคมที่เป็นเช่นนี้จึงไม่น่าแปลกที่คนในสังคม ไม่ว่าเพศหญิงหรือเพศชายยังมีความคุณลักษณะที่ดูแตกต่างกัน และยังมีความเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้เป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้

3. ผลที่ตามมาของความเป็นเพศ การที่สังคมกำหนดความเป็นเพศขึ้น โดยให้ผู้หญิงมีคุณลักษณะบางอย่าง และผู้ชายมีคุณลักษณะบางอย่าง และเชื่อว่าเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ นำไปสู่การกำหนดบทบาทหน้าที่ รวมทั้งสถานะสูงต่ำที่แตกต่างกันของคนสองเพศ ผู้หญิงอยู่ในสภาพเป็นผู้ที่ด้อยกว่า เป็นผู้ตาม เป็นผู้ถูกกำหนด ในขณะที่ผู้ชายอยู่ในฐานะที่เหนือกว่า เป็นผู้นำ เป็นผู้กำหนด เช่น การเชื่อว่าผู้หญิงมีหน้าที่หลักในการเลี้ยงลูกและดูแลครอบครัว นำไปสู่การที่ครอบครัวไม่สนับสนุนให้เด็กผู้หญิงได้รับการศึกษา โดยเฉพาะในครอบครัวที่มีฐานะไม่ดีนัก แต่เด็กผู้ชายจะได้รับการศึกษาเพราะเชื่อว่าผู้ชายมีหน้าที่ในการเป็นผู้นำของครอบครัว ความเชื่อเช่นนี้ ทำให้ผู้หญิงในโลกนี้มีสัดส่วนของการไม่รู้หนังสือจำนวนมากกว่าผู้ชาย และเนื่องจากด้อยทางการศึกษา รวมทั้งความเชื่อที่ว่า ผู้หญิงไม่มีทักษะทางเครื่องยนต์กลไก ทำให้ผู้หญิงส่วนใหญ่ในโลกนี้เช่นกันที่มีสัดส่วนที่ต้องทำงานไร้ทักษะ และได้รับการจ้างแรงงานต่ำกว่าชาย นำไปสู่การที่ผู้หญิงอยู่ในกลุ่มของผู้ยากจนในสัดส่วนที่มากกว่าชาย การเชื่อว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับเพศสัมพันธ์ ผู้หญิงเป็นต้องผู้รองรับ ไม่สามารถเป็นผู้แสดง (Passive) และต้องเป็นสาวบริสุทธิ์ ในขณะที่ผู้ชายเป็นผู้ที่ต้องแสดง ทำให้ผู้หญิงไม่กล้าเสนอหรือต่อรองในการใช้เครื่องมือคุมกำเนิด เพราะกลัวถูกมองว่าเป็นผู้หญิงไม่ดีหรือมีประสพการณ์ ในเรื่องเพศมาก่อนผลที่ตามมา คือ ผู้หญิงต้องแบกรับภาระการตั้งท้อง และรับผิดชอบต่อเด็กที่ไม่ได้ตั้งใจให้เกิด หรือติดโรคทางเพศอื่น ๆ

ทั้งหมดนี้ล้วนแสดงให้เห็นว่าความเชื่อต่าง ๆ ที่ควบคู่มา กับความเป็นเพศ ได้ผลักดันหรือดันให้ผู้หญิงออกจากศูนย์กลางของอำนาจ ไม่ว่าทางเศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม ทำให้ผู้หญิงมีสภาพไม่ต่างจากกลุ่มคนชายขอบที่ไร้อำนาจ อยู่ในสถานะของผู้ที่ถูกกำหนด ไม่สามารถเป็นผู้กำหนด หรือผู้ตัดสินใจ

4. สำนักคิดสตรีนิยม

4.1 สตรีนิยม สายเสรีนิยม (liberalism Feminism) ถือว่าเป็นสำนักคิดแรก และถูกมองว่าเป็นแนวคิดกระแสหลักของสตรีนิยม สตรีนิยมสายเสรีนิยมได้รับอิทธิพลอย่างสูงจากแนวคิดเสรีนิยมที่ให้ความสำคัญ กับความเท่าเทียมกันของมนุษย์โดยเฉพาะในทางกฎหมาย ให้ความสำคัญต่อบังคับเจกนิยที่มีเหตุผล ทำให้นักสตรีนิยม ในแนวนี้นักเรียกร้องให้ผู้หญิงเปลี่ยนแปลงตนเองให้เป็นคนมีเหตุผล ปรับปรุงตัวเองให้เหมือนกับผู้ชาย เช่น ต้องไม่ใช้อารมณ์

ไม่แสดงความอ่อนแอ และเชื่อว่าผู้หญิงและผู้ชายไม่มีความแตกต่างกัน ให้ความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมาย ทางการเมือง เพื่อสิทธิของปัจเจกบุคคลในการแข่งขันในตลาดสาธารณะ เพราะเชื่อว่าถ้าผู้หญิงมีโอกาสที่เท่าเทียมแล้ว ผู้หญิงจะเป็นเหมือนผู้ชายได้ทุกอย่าง

4.2 สตรีนิยม สายมาร์กซิสต์ (Marxist Feminism) เป็นอีกแนวคิดหนึ่งเกิดขึ้นในช่วงต้นทศวรรษที่ 1970 ได้รับอิทธิพลทางความคิดของคาร์ล มาร์ค และเฟรดเดอริก เองเกิลส์ (Frederick Engels) โดยเชื่อว่าการกดขี่ที่ผู้หญิงได้รับเป็นผลจากระบบเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรม โดยเฉพาะในระบบการผลิตแบบทุนนิยม ดังนั้นการต่อสู้ของผู้หญิงสำหรับสตรีนิยมสายนี้ คือ ต้องเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรมที่เป็นอยู่ การเสนอดังกล่าวทำให้สตรีนิยมสายมาร์กซิสต์ ถูกวิจารณ์ว่ามองไม่เห็นการกดขี่ผู้หญิงในรูปแบบอื่น ๆ ที่สำคัญ มองไม่เห็นว่าการกดขี่ผู้หญิงมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากการกดขี่ทางชนชั้น ข้อวิจารณ์นี้นำไปสู่การเกิดขึ้นของสำนักคิดสตรีนิยมสายถอนรากถอนโคน (Radical Feminism)

4.3 สตรีนิยม สายถอนรากถอนโคน (Radical Feminism) อธิบายว่า การกดขี่ผู้หญิงเกิดขึ้นเพราะเธอเป็นผู้หญิง ความไม่เท่าเทียมกันทางเพศที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจาก อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) ระบบชายเป็นใหญ่ หมายถึง ระบบของโครงสร้างสังคมและแนวการปฏิบัติที่ผู้ชายมีความเหนือกว่า กดขี่และเอารัดเอาเปรียบผู้หญิง กลุ่มแนวคิดนี้ให้ความสนใจต่อสถานะที่เป็นรองของผู้หญิง และมองว่าความเป็นรองที่เกิดขึ้น มีสาเหตุมาจากความต้องการเหนือกว่าของผู้ชาย และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ได้พยายามสร้างความชอบธรรมต่อความเหนือกว่าของผู้ชาย (ผู้ชายเข้มแข็งกว่า ฉลาดกว่า มีเหตุผลมากกว่า คิดอะไรที่ลึกซึ้งได้มากกว่า ฯลฯ) สตรีนิยมสายนี้ได้มีการแตกย่อยเป็นสตรีนิยมสายวัฒนธรรม (Cultural Feminism) หรือ “สายนิยมหญิง” และสตรีนิยมสายนิเวศ (Environment Feminism)

4.3.1 สตรีนิยม สายวัฒนธรรม (Cultural Feminism) ยอมรับความเชื่อลักษณะความแตกต่างของชายหญิงตามแต่ในอดีต แต่ปฏิเสธว่าความแตกต่างนี้ทำให้เกิดความด้อยของเพศหญิง หากแต่เป็นคุณค่าที่เท่าเทียมกันของหญิงชาย สตรีนิยมสายนี้ได้สนใจความเป็นตัวตนของผู้หญิงเองและสนใจที่จะเปลี่ยนแปลงที่ตัวผู้หญิงมากกว่าที่ตัวระบบ การให้ความสำคัญกับการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมผู้หญิง ยอมรับว่าผู้หญิงและผู้ชายแตกต่างกันจริงและลักษณะหลายอย่างที่สังคมเชื่อกันว่าเป็นของผู้หญิง และดีกว่าเหนือกว่าผู้ชาย เช่น การมีน้ำใจ การไม่เห็นแก่ตัว การเอาใจใส่ดูแล ไม่ก้าวร้าว ฯลฯ สตรีนิยมสายนี้ได้เรียกร้องให้สังคมเห็นคุณค่าของผู้หญิงอย่างที่คุณผู้หญิงเป็น

4.3.2 สตรีนิยม สายนิเวศ แต่เสนอเพิ่มเติมว่าผู้หญิงมีความใกล้ชิด หรือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับธรรมชาติ เช่นการที่ผู้หญิงเป็นผู้ให้กำเนิดบุตร ทำให้ผู้หญิงเชื่อมโยงกับ

ธรรมชาติ เชื่อมโยงกับโลก ผู้ชายได้พยายาม และประสบความสำเร็จในการข่มเหงรังแกทั้งผู้หญิงและธรรมชาติ การเชื่อมโยงผู้หญิงเข้ากับธรรมชาตินี้ ได้นำไปสู่การฟื้นฟูพิธีกรรมโบราณที่ให้ความสำคัญกับการบูชาพระแม่เจ้า รวมทั้งระบบสืบพันธุ์ของผู้หญิง

4.4 สตรีนิยม สายสังคมนิยม (Socialist Feminism) สตรีนิยมสายสังคมนิยมมองว่าการอธิบายถึงการกดขี่ผู้หญิงจำเป็นต้องทำความเข้าใจต่อโลก หรือพื้นที่ส่วนตัวด้วย เช่น ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างเพศหญิงกับเพศชาย และหน้าที่การให้กำเนิดเด็กของผู้หญิง ดังนั้นสตรีนิยมสายนี้จึงเสนอว่า ระบบความเป็นเพศ และระบบเศรษฐกิจ มาสัมพันธ์กันในยุคสมัยหนึ่ง ๆ ได้ทำให้เกิดโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่ผู้ชายอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบ ส่วนผู้หญิงอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบ เช่น ระบบชายเป็นใหญ่ได้สร้างความเชื่อที่ว่า คุณค่าของผู้หญิงอยู่ที่ความสวย และความสาว (คุณค่าของผู้ชายอยู่ที่ความสามารถ การประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน) ความเชื่อนี้เมื่อปฏิสัมพันธ์กับเศรษฐกิจแบบตลาดที่ต้องการขายสินค้าให้ได้มาก ดังนั้นผู้หญิงจึงตกเป็นเหยื่อทางการค้าของธุรกิจเครื่องสำอางหลากหลายชนิดอย่างเต็มใจ

4.5 สตรีนิยม สายจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Feminism) เชื่อว่าความเป็นเพศ หรือความเป็นชายเป็นหญิงไม่ใช่เรื่องทางชีวะที่มีมา แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นในระดับจิตไร้สำนึก (Unconscious) ในพัฒนาการชีวิตช่วงต้น ๆ ของเด็ก

4.6 สตรีนิยม สายหลังสมัยใหม่ (Post modern) สตรีนิยมแนวคิดต่าง ๆ ข้างต้นถูกมองว่าเป็นผลผลิตของแนวคิดในยุคสมัยใหม่ (ยกเว้นนักสตรีนิยมสายจิตวิเคราะห์บางคน) และถูกวิจารณ์จากสตรีนิยมสายแนวคิดหลังสมัยใหม่ว่ามีข้อบกพร่อง โดยเฉพาะประเด็นการเสนอภาพผู้หญิงที่เป็นหนึ่งเดียว คือ เชื่อว่าผู้หญิงทั้งโลกมีความเหมือนกัน ไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม ทางชาติพันธุ์ และทางชนชั้น สตรีนิยมสายหลังสมัยใหม่ ซึ่งได้รับความสนใจอย่างสูงตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 เป็นต้นมา ได้ให้ความสำคัญต่อความแตกต่างของกลุ่มผู้หญิง รวมทั้งความหลากหลายที่มีอยู่ของผู้หญิงแต่ละคน นักสตรีนิยมในสายนี้มองว่า มีฐานะไม่เพียงแต่เป็นสิ่งที่แสดงออก แต่เป็นสิ่งที่สร้างความหมายในวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ ว่าททกรรมได้ถูกสร้างให้เกิดความด้อยกว่าของผู้หญิง ความรับผิดชอบในงานบ้าน และงานดูแลเป็นงานของผู้หญิง

แนวคิดด้านจริยธรรม

พรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ (2547, น. 159) สรุปความหมายของจริยธรรม (moral) ไว้ดังนี้

1. นักจิตวิทยาวิเคราะห์เชื่อว่า จริยธรรม คือสิ่งที่ได้รับการปลูกฝัง ชัดเจน พัฒนาจากแรงขับพื้นฐานภายในจิตได้สำนึกของตน กระบวนการชัดเจนอยู่ในรูปของการเลียนแบบและจะปรับตัวตามมาตรฐานพฤติกรรมที่กำหนดไว้ในสังคม

2. นักจิตวิทยาปัญญานิยม เชื่อว่า จริยธรรม คือ กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดควบคู่กับสติปัญญาของมนุษย์ เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

3. นักจิตวิทยาการเรียนรู้ทางสังคม มีความเชื่อว่า จริยธรรมหมายถึง การควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ ให้เข้ากับกฎเกณฑ์ หรือมาตรฐานความประพฤติให้ถูกต้องหรือดีงาม

ศิริกุล อิศรานุรักษ์ (2547, น. 81) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า หมายถึง ระเบียบปฏิบัติ ซึ่งมุ่งปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความผาสุกในสังคม จริยธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์ทำขึ้น แต่งขึ้นเพื่อเหตุผลของมนุษย์เอง หรือความต้องการของมนุษย์ จริยธรรมก่อตัวขึ้นในทารกตั้งแต่แรกเกิด โดยการเรียนรู้ที่ละน้อยตามการพัฒนาการทางประสาทสัมผัสต่าง ๆ ระยะหกลปีแรกของชีวิตความเจริญทางจิตใจมีอัตราการเจริญที่รวดเร็วกว่าวัยต่อมา เด็กวัยนี้จะก่อนิสัยอันเป็นรากฐานติดตัวไปตลอดชีวิต การปลูกฝังจริยธรรม จึงควรปลูกฝังในครอบครัว ตั้งแต่ทารกวัยเด็กถึงวัยผู้ใหญ่

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (อ้างถึงใน ธานินทร์ กรัยวิเชียร, 2550, น. 7) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติ “ศีลธรรม” และ “กฎศีลธรรม”

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2538, อ้างถึงใน อนุรี แก้วแวนวน้อย และคณะ, 2548, น. 161) ให้ความหมายของ จริยธรรมว่า หมายถึง ระบบการทำความดี ละเว้นความชั่ว

สาโรช บัวศรี (2522, อ้างถึงใน อนุรี แก้วแวนวน้อย และคณะ, 2548, น. 161) ให้ความหมายของ จริยธรรมว่า หมายถึงแนวทางประพฤติปฏิบัติ เพื่ออยู่ร่วมกันได้อย่างร่มเย็นในสังคม

สรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง ระเบียบปฏิบัติ สิ่งที่เราควรประพฤติปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกัน เพื่อให้เกิดความผาสุกร่มเย็นของคนในสังคม

การสร้างจริยธรรม

วินัดดา ปิยะศิลป์ (2545, น. 71) กล่าวว่า การสร้างจริยธรรมจะค่อย ๆ สอดแทรกสั่งสอนเด็กมาตั้งแต่เล็ก ว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ อะไรควรพูด อะไรไม่ควรพูด โดยอาศัยความเป็นเด็ก อยากให้พ่อแม่รักและชื่นชม ไม่อยากถูกลงโทษ หรือถูกทำโทษ เมื่อเติบโตขึ้นมาในช่วงวัยเรียน ก็อยากทำอะไรตามที่ครูบอก เพราะอยากให้ครูชอบและยอมรับและขณะอยู่กับเพื่อนก็พยายามทำความดีเพื่อให้เพื่อนชอบ และยอมรับเข้ากลุ่มเช่นกัน ลักษณะของการกระทำดีละเว้นการกระทำชั่วจึงทำไปเพื่อจุดมุ่งหมายที่ตนเองเองเป็นส่วนใหญ่ คือ อยากให้คนยอมรับและไม่อยากถูกลงโทษ ครั้นเมื่อเข้าสู่วัยเรียนตอนปลาย พัฒนาความคิด อารมณ์ ความรู้สึก การรับรู้ดีขึ้น เริ่มรับรู้ถึงความรู้สึกของผู้อื่น แต่ก็ยังเห็นแก่ตัวอยู่บ้าง จนเข้าสู่วัยรุ่นที่พัฒนาความสามารถในการเข้าถึงความรู้สึกของผู้อื่นได้ดีขึ้นโดยเฉพาะเพื่อนวัยเดียวกันหรือคนที่ด้อยโอกาสกว่า จึงจะเห็นว่าเด็กวัยรุ่นมักจะสนใจช่วยเหลือบุคคลที่เขาได้รับความลำบาก และจะเริ่มเข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณี ว่ามีความสำคัญต่อตัวบุคคลและต่อสังคมอย่างไร ถ้าวัยรุ่นได้รับความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องจะสามารถชักจูงให้พวกเขาสนใจในทางที่ถูก และสามารถสร้างให้พวกเขาเป็นบุคคลที่รักและสงวนวัฒนธรรม ประเพณีไว้ได้ และในขณะเดียวกันเด็กวัยรุ่นก็กำลังแสวงหาทางแก้ทุกขร้อนทางจิตใจ และแนวทางในการดำเนินชีวิตตามแบบอย่างของผู้ใหญ่ จึงพึงเล็งให้ความสำคัญแก่วิชาปรัชญา อุดมคติ ค่านิยม และศาสนา แต่จะติดใจเด็กวัยรุ่นขนาดไหนนั้น ขึ้นอยู่กับเทคนิคการสอน และขึ้นอยู่กับศาสนา และปรัชญานั้น ๆ ให้ความกระจ่างแก่จิตใจพวกเขาอย่างสมเหตุสมผลได้ดีเพียงไร อีกทั้งยังขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม กลุ่มเพื่อน และวีรบุรุษที่มีอิทธิพล มีความคิดเกี่ยวกับเรื่องเช่นนี้อย่างไรบ้าง การจัดกิจกรรมหรือการเข้าร่วมในชุมนุมต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ควรส่งเสริมเพื่อตอบสนองความต้องการของเด็กในด้านการเข้ากลุ่ม และเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคม เพื่อให้โอกาสสัมผัส รับรู้ และเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในเด็กที่ไม่เข้ากลุ่ม ย่อมเสียโอกาสจะได้เรียนรู้วัฒนธรรมประเพณี กฎเกณฑ์ทางสังคมหลายอย่างมักมีการพัฒนาการไม่สมตามวัย ถ้ามีข้อบกพร่องในการเข้าสังคมรุนแรงมาก ๆ อยากจะมีผลต่อการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน และมักจะกระทบต่อการสร้างจริยธรรมในทางอ้อม

พัฒนาการทางศีลธรรมจรรยา

Gormly & Brodzinsky (1989, อ้างถึงใน ศรีเวื่อน แก้วกังวาล, 2549, น. 268) อ้างถึงการศึกษาเรื่องพัฒนาการทางศีลธรรมจรรยาของ เพียเจต์ (Piaget, 1971) ซึ่งแบ่งระยะ

พัฒนาการทางศีลธรรมจรรยาเป็น 3 ขั้นตอน โดยมีแนวคิดว่าการมีศีลธรรมจรรยา คือ การเคารพกฎเกณฑ์ ซึ่งพัฒนาไปตามลำดับดังนี้

ขั้นที่ 1 ก่อนที่จะรู้จักคิดตัดสินใจเรื่องศีลธรรมจรรยาได้ (premoral judgement) อายุ 2-5 ปี เด็กในวัยนี้ไม่สามารถตัดสินใจได้ถูกต้องว่าอะไรผิดอะไรถูก เขาไม่สำนึกว่าการร่วมอยู่ในสังคมต้องมีกฎระเบียบ หรือสำนึกว่ามีกติกาสังคม

ขั้นที่ 2 เห็นข้อเท็จจริงเรื่องศีลธรรมจรรยา (moral realism) อายุ 5-9 ปี วัยนี้เด็กจะรู้จักเคารพกฎเกณฑ์ ข้อตกลง และรู้จักนำกฎนี้มาเป็นแนวทางในการตัดสินใจกระทำ ถูก-ผิด ชั่ว-ดี เด็กจะเคารพกฎเกณฑ์ต่าง ๆ อย่างไม่ตั้งคำถาม และไม่สงสัย

ขั้นที่ 3 เข้าใจเรื่องศีลธรรมจรรยาอย่างมีเหตุผล (autonomous morality) เด็กอายุ 10 ขวบขึ้นไป เป็นเด็กที่สามารถใช้เหตุผล เข้าใจกฎเกณฑ์ต่าง ๆ มีไว้เพื่อควบคุมการกระทำของคนที่อยู่ร่วมกันในสังคมให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข

นพมาศ อุ้งพระ (ธีรเวคิน) (2545, น. 92) กล่าวว่า พัฒนาการทางพฤติกรรมทางศีลธรรม และเจตคติเป็นเรื่องตลอดชีวิต เป็นการแสดงสิทธิทางทรัพย์สิน และตลอดชีวิตของผู้ใหญ่ ก็มีเรื่องเกี่ยวกับศีลธรรมที่ต้องตัดสินใจ

ทฤษฎีพัฒนาการทางด้านศีลธรรม จริยธรรมของ ไคลเบอร์ก (Kohlberg)

ทฤษฎีพัฒนาการทางศีลธรรมของไคลเบอร์ก (นพมาศ อุ้งพระ (ธีรเวคิน), 2545, น. 92) พัฒนามาจากรากฐานผลงานของ เพียเจต์ มี 3 ระดับ คือ

1. Preconventional มุ่งเน้นเรื่องการหลีกเลี่ยงการทำให้โทษและการหารางวัล

ขั้นที่ 1 อำนาจคือความถูกต้อง (might make right) เน้นแนวการทำโทษและการเชื่อฟัง ขั้นนี้ถ้าเชื่อฟังผู้มีอำนาจ จะหลีกเลี่ยงการถูกทำโทษ

ขั้นที่ 2 การเสนอสนองผลประโยชน์ การดูแลตนเอง ต้องทำดีกับผู้อื่น เพื่อให้เขาดีตอบ มีการแลกเปลี่ยนกัน

2. Conventional มุ่งเน้นที่กฎของสังคม

ขั้นที่ 3 มีพฤติกรรมเอาใจผู้อื่น ทำให้เขาชื่นชอบ สำคัญกว่าการได้รางวัล

ขั้นที่ 4 ชื่อและแป (Law and order) มีพฤติกรรมที่ถูกต้อง เป็นประชาชนที่ดี เคารพกฎหมายที่กำหนด

3. Postconventional มุ่งเน้นที่หลักของศีลธรรม

ขั้นที่ 5 สัญญาทางสังคม (Social contract) มีข้อคิดว่ากฎเกณฑ์ของสังคมนั้นมีไว้เพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม และสร้างขึ้นในการเห็นพ้องต้องกัน ถ้าไม่เคารพกฎ สัญญานั้นก็สิ้นสุดการผูกมัด

ขั้นที่ 6 หลักจริยธรรมสากล (Universal ethical principles) ปลอ่ยให้กฎเกณฑ์สากลตัดสินว่าอะไรถูกอะไรผิด เช่น จงปฏิบัติต่อผู้อื่นเหมือนผู้อื่นปฏิบัติต่อท่าน (นพมาศ อึ้งพระ (ธีรเวคิน), 2545, น. 92)

วัยรุ่นวัย 13 -16 ปี เป็นขั้นประพจน์ตามกฎเกณฑ์ของสังคม ขั้นนี้เด็กจะเริ่มรู้ว่าสังคมมีระเบียบกฎเกณฑ์ และรู้การไม่ประพฤติปฏิบัติตาม และจะต้องถูกประณามจากสังคม เด็กวัยนี้จึงต้องพยายามประพฤติตนตามระเบียบ กฎเกณฑ์ของสังคม แต่ต้องขึ้นอยู่กับกรอบเลี้ยงดูด้วย (นพมาศ อึ้งพระ (ธีรเวคิน), 2545, น. 92)

สรุปได้ว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการพัฒนาทางศีลธรรมมากที่สุด โดยเฉพาะในการใช้เหตุผล การพัฒนาทางความคิดทำให้เด็กวัยรุ่นได้คิดมากขึ้น การที่ได้พบกับข้อมูลมากมาย ทำให้เด็กต้องตั้งคำถาม และค้นหาเหตุผลทางศีลธรรมมีมากขึ้น เร็วขึ้นทำให้มีมุมมอง และโลกทัศน์กว้างขึ้น

โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี

โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี ตั้งอยู่เลขที่ 54 ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ เปิดทำการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในช่วงชั้นที่ 3 (มัธยมศึกษาปีที่ 1-3) และช่วงชั้นที่ 4 (มัธยมศึกษาปีที่ 4-6) มีนักเรียนทั้งหมด 4,544 คน แบ่งเป็นนักเรียนชาย 2,144 คน นักเรียนหญิง จำนวน 2,400 คน โดยเฉพาะนักเรียนหญิงจะมีจำนวนมากกว่านักเรียนชาย และ ทางโรงเรียนได้จัดกิจกรรมตามเจตนารมณ์ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งกำหนดให้ปี 2549 เป็นปีแห่งการปฏิรูปการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ควบคู่ไปกับการวางรากฐานบ่มเพาะการเป็นคนดีมีคุณธรรม มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียน เรียกว่า “ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน” โดยทางโรงเรียนสุรศักดิ์มนตรีได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังนี้ 1) กิจกรรมพบครูประจำชั้น หรือกิจกรรมโฮมรูม (Home Room) โดยครูประจำชั้นต้องคุมแถวนักเรียนในตอนเช้า ก่อนเข้าเรียนทุกวัน อบรมสั่งสอน สังเกตพฤติกรรมนักเรียน และรายงานพฤติกรรมนักเรียนลงในสมุดบันทึกพฤติกรรมนักเรียนในแต่ละวัน 2) กิจกรรมผู้ปกครองเครือข่าย โดยตัวแทนผู้ปกครอง

นักเรียนในแต่ละชั้นเรียน จัดตั้งสำนักงานภายในโรงเรียนและช่วยติดตาม ควบคุมดูแลพฤติกรรมนักเรียนในโรงเรียน 3) กิจกรรม เยี่ยมบ้านนักเรียน โดย ครูประจำชั้นต้องไปเยี่ยมบ้านนักเรียนในชั้นเรียนของตนเองเป็นรายบุคคลและรายงานต่อผู้บริหาร 4) กิจกรรมพบผู้ปกครอง โดยการเชิญผู้ปกครองนักเรียนพบครูประจำชั้นเพื่อพูดคุยถึงปัญหาของเด็กนักเรียนแต่ละห้องเรียน และหากพบปัญหาพยายามช่วยกันหาแนวทางป้องกันและแก้ไข 5) กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน เป็นกิจกรรมที่นักเรียนช่วยดูแลและให้คำแนะนำเพื่อน ในยามที่เพื่อนประสบปัญหา กิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่ทางโรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี ได้จัดขึ้นเพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียนวัยรุ่นหญิงและชายทุกคนในโรงเรียน และนักเรียนที่มีปัญหา เช่น ไม่ตั้งใจเรียน หนีเรียน ขาดความกระตือรือร้น ไม่ส่งงาน และติดตามงานตามที่ครูมอบหมาย ขาดเรียนบ่อย แต่งกายไม่เหมาะสม พฤติกรรมดังกล่าวที่เกิดขึ้นกับวัยรุ่นหญิงในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายเป็นปัญหาที่ต่อเนื่อง และพบปัญหาที่ค่อนข้างแตกต่างกัน คือ วัยรุ่นหญิงระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีพฤติกรรมที่ ไม่พึงประสงค์และพบบ่อย เช่น ไม่ตั้งใจเรียน หนีเรียน ขาดความกระตือรือร้น ไม่ส่งงานและติดตามงานที่ครูสั่ง ขาดเรียนบ่อย แต่งกายไม่เหมาะสม ส่วนวัยรุ่นหญิงในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พฤติกรรมที่พบบ่อยเช่น ปัญหาเรื่องชู้สาว การแต่งกายผิดระเบียบ ปัญหาดังกล่าวก็ยังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ อาจเกิดจากการปลูกฝังค่านิยมในการรับรู้และซึมซับบทบาทหญิงชายและการปลูกฝังค่านิยมและทัศนคติในการพัฒนาการชีวิตในช่วงต้น ๆ ของเด็กต่อความรับผิดชอบของผู้หญิงว่าช่วงอายุระดับใด ต้องรับผิดชอบอะไรบ้าง ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักเรียนหญิงในโรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี และศึกษาเปรียบเทียบการสะท้อนแนวคิดด้านสตรีนิยมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อ้อยทิพย์ ทองดี (2537) ศึกษาเรื่องผลการพัฒนาจริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่อวิธีการสร้างสรรค์ความตระหนัก และการปรับพฤติกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่ได้รับการพัฒนาจริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่อวิธีการสร้างสรรค์ความตระหนักและการปรับพฤติกรรมมีคะแนนจริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 2) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่ได้รับการพัฒนาจริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่อวิธีการสร้างสรรค์ความตระหนักและการปรับพฤติกรรม (กลุ่มทดลอง) มีจริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่อตนเองสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการพัฒนาจริยธรรมความรับผิดชอบต่อ (กลุ่มควบคุม) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เยาวนาท สุนทร (2546) ศึกษาเรื่องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเอกลักษณ์แห่งตนกับพฤติกรรมความรับผิดชอบของวัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 ของโรงเรียนมัธยมศึกษากรมสามัญศึกษา อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ โรงเรียนปากช่อง โรงเรียนปากช่อง 2 โรงเรียนปากช่องพิทยาคม โรงเรียนกลางดงปทุมวิทยา โรงเรียนพญาเย็น และโรงเรียนเขาใหญ่พิทยาคม ซึ่งเป็นนักเรียนกลุ่มทั่วไปจำนวน 128 คนและนักเรียนกลุ่มเสี่ยงจำนวน 63 คน สรุปผลว่า นักเรียนกลุ่มวัยรุ่นทั่วไปและนักเรียนวัยรุ่นกลุ่มเสี่ยงมีเอกลักษณ์ไม่แตกต่างกัน นักเรียนกลุ่มวัยรุ่นทั่วไปมีเอกลักษณ์แห่งตนด้านการรับรู้สูงกว่านักเรียนวัยรุ่นกลุ่มเสี่ยงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนนักเรียนวัยรุ่นกลุ่มเสี่ยงมีเอกลักษณ์แห่งตนด้านการมีอุดมคติยึดถือปฏิบัติสูงกว่านักเรียนวัยรุ่นกลุ่มทั่วไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุทธิภรณ์ แหยมรักษา (2546) ศึกษาพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน จังหวัดนครปฐม จำนวน 684 คน สรุปผลว่า 1) พฤติกรรมความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย นักเรียนมีพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบโดยรวมในระดับมาก 3.96 ความรับผิดชอบต่อตนเอง 3.02 ความรับผิดชอบต่อสถาบัน 4.01 ความรับผิดชอบต่อสังคม 3.93 และความรับผิดชอบต่อการศึกษา เล่าเรียน 3.87 2) ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามเพศพิจารณาโดยรวมและรายด้านทุกด้านพบว่า นักเรียนหญิงและนักเรียนชาย มีพฤติกรรมความรับผิดชอบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) เปรียบเทียบระดับชั้นโดยรวมพบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 และนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 พฤติกรรมความรับผิดชอบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีพฤติกรรมความรับผิดชอบมากกว่านักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 พิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง ความรับผิดชอบต่อการศึกษาล่าเรียน และความรับผิดชอบต่อสังคม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีพฤติกรรมความรับผิดชอบมากกว่านักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ส่วนความรับผิดชอบต่อสถาบันแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 4) เปรียบเทียบผลการเรียนเกรดเฉลี่ย 1.00-2.99 มีพฤติกรรมความรับผิดชอบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 โดยนักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ย 3.00-4.00 มีพฤติกรรมความรับผิดชอบมากกว่านักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ย 1.00-2.99

ทวี ทิวาพัฒน์ (2547) ศึกษาปัจจัยทางครอบครัวที่มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อำเภอ เสลภูมิ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 จำนวน 215 คน สรุปผลพบว่า 1) ลักษณะครอบครัวพบว่า นักเรียนที่ครอบครัวที่บิดามารดาอยู่ครบ ความ

รับผิดชอบต่อการเรียนสูงกว่านักเรียนที่บิดามารดาแยกทางกัน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 และ 3.18 2) บุคคลที่เลี้ยงดู หรือผู้ปกครองเป็นบิดามารดา นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อการเรียนสูงกว่านักเรียนที่ผู้อื่นเลี้ยงดู โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 และ 3.52 3) จำนวนบุตรในครอบครัวพบว่า ครอบครัวที่มีบุตร 1 คน มีความรับผิดชอบสูงกว่า ที่มีบุตรมากกว่า 1 คน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 และ 3.60 4) ระดับการศึกษาบิดามารดาพบว่า นักเรียนที่บิดามารดา มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีความรับผิดชอบต่อการเรียนสูงกว่านักเรียนที่มีบิดามารดา มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.68, 3.65 และ 3.41 ตามลำดับ 5) อาชีพของบิดามารดาพบว่า นักเรียนที่มีบิดามารดาเป็นอาชีพค้าขาย/ นักธุรกิจ มีความรับผิดชอบต่อการเรียนสูงกว่านักเรียนที่มีบิดามารดาเป็นเกษตรกร/รับจ้าง พนักงานเอกชน และรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81, 3.69 และ 3.33 ตามลำดับ 6) รูปแบบอบรมเลี้ยงดูพบว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีความรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวด กวดขัน มีความรับผิดชอบมากกว่านักเรียนที่ถูกเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70, 3.66 และ 3.27 ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์ระดับความรับผิดชอบต่อการเรียน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

1. ด้านตรงต่อเวลา นักเรียนที่อยู่กับบิดามารดา มีความรับผิดชอบต่อการเรียนสูง นักเรียนที่เป็นบุตรคนเดียวมีความรับผิดชอบสูงกว่ามากกว่า 1 คน นักเรียนที่มีบิดามารดา มีการศึกษาประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา มีความรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนที่มีพ่อแม่ การศึกษาระดับอุดมศึกษา นักเรียนที่มีบิดามารดาค้าขาย/ นักธุรกิจ เกษตรกร/รับจ้าง พนักงานเอกชน มีความรับผิดชอบต่อการเรียนสูงกว่านักเรียนที่มีบิดามารดาอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ นักเรียนที่ได้รับที่ ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยและแบบเข้มงวด มีความรับผิดชอบ สูงมากกว่านักเรียนที่ถูกเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย

2. ด้านการรู้จักหน้าที่ นักเรียนที่อยู่กับบิดามารดา มีความรับผิดชอบต่อการเรียนสูง นักเรียนที่เป็นบุตรคนเดียวมีความรับผิดชอบสูงกว่ามากกว่า 1 คน นักเรียนที่มีบิดามารดา มีการศึกษาประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา มีความรับผิดชอบสูงนักเรียนที่มีพ่อแม่ การศึกษาระดับอุดมศึกษา นักเรียนที่มีบิดามารดาค้าขาย/ นักธุรกิจ เกษตรกร/รับจ้าง พนักงานเอกชน มีความรับผิดชอบต่อการเรียนสูงกว่านักเรียนที่มีบิดามารดาอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ นักเรียน ที่ได้รับที่ ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยและแบบเข้มงวด มีความรับผิดชอบสูงมากกว่า นักเรียนที่ถูกเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย

3. ด้านใฝ่เรียน นักเรียนที่มีลักษณะครอบครัวที่มีบิดามารดาอยู่ครบ มีความ รับผิดชอบต่อการเรียนสูงกว่านักเรียนที่มีบิดามารดาแยกทางกัน นักเรียนที่มีบุคคลที่อบรมเลี้ยงดู

หรือผู้ปกครองเป็นบิดามารดาที่มีความรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนที่มีบุคคลที่อบรมเลี้ยงดู หรือผู้ปกครองที่เป็นญาติ นักเรียนที่มีจำนวนบุตรในครอบครัวมากกว่า 1 คน มีความรับผิดชอบต่อการเรียนมากกว่านักเรียนที่มีบุตรในครอบครัวมากกว่า 1 คน นักเรียนที่มีบิดามารดามีการศึกษาประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา มีความรับผิดชอบสูงนักเรียนที่มีพ่อแม่การศึกษาระดับอุดมศึกษา นักเรียนที่มีบิดามารดาอาชีพ เกษตรกร /ค้าขาย/ นักธุรกิจ /รับจ้าง/ พนักงานเอกชน มีความรับผิดชอบต่อการเรียนสูงกว่านักเรียนที่มีบิดามารดามีอาชีพราชการ/รัฐวิสาหกิจ นักเรียนที่ได้รับที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยและแบบเข้มงวดกวดขัน มีความรับผิดชอบสูงมากกว่านักเรียนที่ถูกเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย

4. ด้านใฝ่รู้ นักเรียนที่มีลักษณะครอบครัวที่มีกับบิดามารดาอยู่ครบ มีความรับผิดชอบต่อการเรียนสูงมากกว่านักเรียนที่บิดามารดาแยกทางกัน นักเรียนที่มีบุคคลอบรมเลี้ยงดูหรือผู้ปกครองเป็นบิดามารดา มีความรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนที่มีบุคคลอบรมเลี้ยงดู หรือผู้ปกครองเป็นญาติ นักเรียนที่มีจำนวนบุตรในครอบครัว 1 คน มีความรับผิดชอบต่อการเรียนมากกว่านักเรียนที่มีบุตรในครอบครัวมากกว่า 1 คน นักเรียนที่มีบิดามารดามีการศึกษาประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา มีความรับผิดชอบต่อการเรียนสูงกว่านักเรียนที่มีบิดามารดามีการศึกษาระดับอุดมศึกษา นักเรียนที่มีบิดามารดาค้าขาย/ นักธุรกิจ เกษตรกร/ รับจ้าง/ พนักงานเอกชน มีความรับผิดชอบต่อการเรียนสูงกว่านักเรียนที่มีบิดามารดามีอาชีพราชการ/รัฐวิสาหกิจ นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยและแบบเข้มงวดกวดขัน มีความรับผิดชอบสูงมากกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย

สมพูล เนตรรัตน์ (2548) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด เขต 1 จำนวน 450 คน จำนวน 22 โรงเรียน สรุปผลพบว่า 1) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ดเขต 1 มีพฤติกรรมความรับผิดชอบโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา และด้านความรับผิดชอบต่อสังคม มีพฤติกรรมอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง และด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว มีความรับผิดชอบอยู่ในระดับ ปานกลาง 2) นักเรียนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล กับนักเรียนที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล มีพฤติกรรมความรับผิดชอบโดยรวม และรายด้านคือ ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว ด้านความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา และด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านความรับผิดชอบต่อตนเองพบว่า มีพฤติกรรมความรับผิดชอบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลมีพฤติกรรมความรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล

3) นักเรียนที่มีวิธีการเลี้ยงดูแตกต่างกันมีพฤติกรรมความรับผิดชอบสูงโดยรวมและรายด้าน 3 ด้าน ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง ด้านความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา และด้านความรับผิดชอบต่อสังคม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนที่ได้รับที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยพฤติกรรมความรับผิดชอบโดยรวมมากกว่า นักเรียนที่ถูกเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย และแบบเข้มงวด และมีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา และต่อสังคมมากกว่านักเรียนที่ถูกเลี้ยงดูแบบเข้มงวด 4) นักเรียนที่มีผู้ปกครองมีอาชีพต่างกันมีพฤติกรรม ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง และด้านความรับผิดชอบต่อสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนที่มีผู้ปกครองมีอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ และอาชีพเกษตรกร หรือรับจ้าง ความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้สูงกว่านักเรียนที่มีผู้ปกครองมีอาชีพค้าขาย/ นักธุรกิจ 5) นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันมีพฤติกรรมความรับผิดชอบโดยรวม และรายด้านทุกด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมีความรับผิดชอบมากกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

ยุภารัตน์ ชลภาพ (2548) ศึกษาเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศในชั้นเรียน และพฤติกรรมความรับผิดชอบของวัยรุ่นตอนต้น โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 450 คน สรุปผลการวิจัยดังนี้ 1) นักเรียนวัยรุ่นตอนต้นได้รับบรรยากาศในชั้นเรียนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 2) นักเรียนวัยรุ่นตอนต้นมีพฤติกรรมความรับผิดชอบ อยู่ในระดับมาก 3) นักเรียนวัยรุ่นตอนต้นที่ได้รับบรรยากาศในชั้นเรียนต่างกันจะมีพฤติกรรมความรับผิดชอบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4) บรรยากาศในชั้นเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักเรียนวัยรุ่นตอนต้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.511

ไพบุลย์ ขำขันมะลี (2548) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการเสริมสร้างงานวินัยด้านความรับผิดชอบของนักเรียน โรงเรียนจตุรพัตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 116 คน สรุปผลพบว่า 1) ด้านสุขภาพอนามัยก่อนการพัฒนาได้คะแนนเฉลี่ย 1.71 หลังการพัฒนางรอบที่ 1 ค่าเฉลี่ย 2.40 2) ด้านตั้งใจเล่าเรียน ใฝ่หาความรู้ ก่อนการพัฒนาเฉลี่ย 1.99 หลังพัฒนางรอบที่ 1 ได้คะแนน 2.31 3) ด้านการประพฤติให้เหมาะสม ละเว้นความชั่ว ก่อนการพัฒนาเฉลี่ย 2.06 หลังพัฒนางรอบที่ 1 ค่าเฉลี่ย 2.39 4) ด้านการรู้จักปรับตัวให้เข้ากับคนอื่นอย่างเหมาะสม ก่อนการพัฒนา 1.73 หลังพัฒนางรอบที่ 1 ค่าเฉลี่ย 2.35 5) ด้านการประหยัด ก่อนการพัฒนาคะแนนเฉลี่ย 1.59 หลังพัฒนางรอบที่ 1 2.36 6) ด้านความสามารถในการทำงานให้สำเร็จ ก่อนการพัฒนาคะแนนเฉลี่ย 1.66 หลังพัฒนางรอบที่ 1 ได้คะแนนเฉลี่ย 2.44 7) ด้านการตรงต่อเวลา ก่อนการพัฒนาคะแนนเฉลี่ย 1.53 หลังพัฒนางรอบที่ 1 ได้คะแนนเฉลี่ย 2.46 8) ด้านความสามารถ

ควบคุมตนเองได้ ก่อนการพัฒนาคะแนนเฉลี่ย 1.66 หลังพัฒนางรอบที่ 1 ได้ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.38 9) ด้านการพึ่งพาตนเอง ก่อนการพัฒนาคะแนนเฉลี่ย 1.65 หลังพัฒนางรอบที่ 1 ได้คะแนนเฉลี่ย 2.34 ความรับผิดชอบต่อสังคม ชุณชน 1) รับผิดชอบต่อหน้าที่พลเมือง ก่อนการพัฒนา คะแนนเฉลี่ย 1.74 หลังพัฒนางรอบที่ 1 ได้ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.34 2) ความรับผิดชอบต่อครอบครัว บิดา มารดา ก่อนการพัฒนา ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.86 หลังพัฒนางรอบที่ 1 ได้คะแนนเฉลี่ย 2.44 3) ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน ครู อาจารย์ ก่อนการพัฒนา ค่าคะแนนเฉลี่ยได้ 1.93 หลังพัฒนางรอบที่ 1 ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.39 4) ความรับผิดชอบต่อเพื่อน ก่อนการพัฒนา ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.13 หลังพัฒนางรอบที่ 1 ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.46

จิรวัดณ์ แก้วมะ (2548) ศึกษา เรื่องการเปรียบเทียบจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความขยันหมั่นเพียร และความสามัคคีของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานพื้นที่ การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 จำนวน 572 คน สรุปผลพบว่า 1) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีจริยธรรมระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นักเรียนมีจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ สุจริต ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบ ความขยันหมั่นเพียร และความสามัคคี อยู่ในระดับมากทุกด้าน 2) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีจริยธรรมโดยรวม และด้านทั้ง 5 ด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีจริยธรรมมากกว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทุกด้าน

สุพรรณิ ศรีสุขโข (2550) ศึกษา เรื่อง การพัฒนาตนเองในสังคมที่เปลี่ยนแปลง : ทักษะของวัยรุ่นหญิงในกรุงเทพมหานคร เป็นวัยรุ่นหญิงที่กำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ของโรงเรียนในกรุงเทพมหานคร มีอายุระหว่าง 15-18 ปี สัมภาษณ์จำนวน 7 คน และตอบแบบสอบถาม จำนวน 400 คน สรุปผลพบว่า วัยรุ่นหญิงกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นบุตรคนแรก บิดาของวัยรุ่นหญิงกลุ่มตัวอย่างประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัวมากที่สุด มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนเท่ากับ 49,950.82 บาทต่อเดือน โดยผู้ที่มีรายได้น้อยที่สุดมีรายได้เท่ากับ 15,000 บาทต่อเดือน และผู้ที่มีรายได้มากที่สุดรายได้เท่ากับ 200,000 บาทต่อเดือน มารดาของวัยรุ่นหญิงกลุ่มตัวอย่างมีอาชีพรับราชการมากที่สุด มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนเท่ากับ 32,539.86 บาทต่อเดือน โดยผู้ที่มีรายได้น้อยที่สุด มีรายได้เท่ากับ 5,000 บาทต่อเดือน และผู้ที่มีรายได้มากที่สุดมีรายได้เท่ากับ 100,000 บาทต่อเดือน ส่วนใหญ่ไม่มีผู้อุปการะ ผลจากการศึกษา พบว่า

1. ตัววัยรุ่นหญิงเอง พบว่า วัยรุ่นหญิงแต่งกายตามสมัยนิยม ชื้อสินค้าออกใหม่ แต่งกายตามสมัยนิยม ชอบสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ วัยรุ่นหญิงไม่ขโมยของของผู้อื่น ยินดีให้เพื่อนหยิบยืมอุปกรณ์การเรียนเมื่อเพื่อนไม่มี เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น และไม่ไปโรงเรียนสาย

บริจาคสิ่งของเครื่องใช้ให้ผู้ขาดแคลนทุกครั้งเมื่อมีโอกาส ใช้เงินอย่างประหยัด การไม่พูดโกหก และการใช้เงินซื้อสิ่งที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน อย่างไรก็ตามวัยรุ่นหญิงบางส่วนไม่ได้ทำการบ้านด้วยตนเอง มีพฤติกรรมตื่นสายในวันหยุด พูดกับผู้ใหญ่ด้วยถ้อยคำที่สุภาพ ไม่ชอบคนที่พูดไม่สุภาพ และต้องการทำในสิ่งที่สัญญาเอาไว้กับทุกคน วัยรุ่นหญิงยังมีการสื่อสารด้วยคำพูดในเรื่องราวต่าง ๆ มากมายกับกลุ่มเพื่อน ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องทั่ว ๆ ไป ซึ่งบางครั้งไม่มีสาระ และเนื่องจากด้วยความเป็นเพื่อนกันในกลุ่ม จึงทำให้ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารบางครั้งเป็นภาษาที่ใช้กับเพื่อนซึ่งอาจจะเป็นภาษาที่ไม่สุภาพ ดังที่ได้ยินกันในกลุ่มวัยรุ่น ส่วนเมื่อพิจารณาในการโกหกนั้นพบว่า วัยรุ่นหญิงยังมีพฤติกรรมโกหกอยู่ โดยจากการศึกษาวัยรุ่นหญิงให้เหตุผลว่า จะโกหกเป็นบางครั้งเพื่อให้ผู้อื่นสบายใจ วัยรุ่นหญิงมีความรู้สึกชื่นชมยกย่องผู้ที่ทำความดี มีความเข้าใจว่าทุกคนมีสิทธิเสรีภาพที่จะกระทำการต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย มีความรู้สึกสงสารเมื่อเห็นคนอื่นมีความทุกข์ โดยมีความรู้สึกว่าชนบทรอบเนินมประเพณีไทยเป็นสิ่งที่มีความค่า และมีความพยายามที่จะไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น

2. ครอบครัว จากการศึกษา พบว่า สมาชิกในครอบครัวมีความรักและผูกพัน และมีความรู้สึกเป็นสุขในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหา และพบว่าประเพณีไทยเป็นสิ่งที่มีความค่า ทุกคนควรช่วยกันรักษา เนื่องจากศาสนาเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในปัจจุบัน ส่วนการไปฟังคำสอนของผู้ที่ไปปฏิบัติธรรม ทำให้จิตใจแจ่มใส ร่วมทำบุญกับครอบครัวในวันสำคัญทางศาสนา บิดามารดาให้การสนับสนุนวัยรุ่นหญิงในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้วัยรุ่นหญิงมีอิสระในการกระทำการต่าง ๆ และสามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเองได้เป็นบางเรื่อง เนื่องจากบิดามารดายอมรับความสามารถและความคิดของวัยรุ่นหญิง โดยรวมบิดามารดารู้สึกพอใจในสิ่งที่วัยรุ่นหญิงทำ เนื่องจากเคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และมีการช่วยแก้ปัญหาในครอบครัว มีการทะเลาะกันในบางครั้งถ้ามีความคิดเห็นไม่ตรงกัน

3. เพื่อน จากการศึกษาพบว่า เมื่อวัยรุ่นหญิงประสบปัญหา ผู้ที่วัยรุ่นหญิงเลือกปรึกษามากที่สุดคือเพื่อน เพราะกลุ่มวัยรุ่นจะทำกิจกรรมร่วมกันเมื่อมีเวลาว่าง และให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เมื่อไม่ชอบเรียนวิชาใด วัยรุ่นในกลุ่มมักจะไม่สนใจเรียนในวิชานั้น หลังจากเลิกเรียนแล้ววัยรุ่นหญิงมักจะแวะไปเดินเล่นก่อนกลับบ้าน และใช้เงินไปกับการซื้อสินค้าที่ถูกลใจ

4. โรงเรียน จากการศึกษา พบว่าวัยรุ่นหญิงเห็นด้วยกับการปฏิบัติตามกฎของโรงเรียน แต่ในทางปฏิบัตินั้น พบว่า ยังคงมีการฝ่าฝืนกฎระเบียบของโรงเรียนในเรื่อง ทรงผม การแต่งกาย และหนึเรียน

5. สื่อมวลชน จากการศึกษา พบว่า สื่อมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของวัยรุ่นหญิง โดยสื่อเปิดโลกของการเรียนรู้ และตัวแบบจากสื่อทำให้เกิดการเลียนแบบในเรื่องการทะเลาะวิวาท การแต่งกายตามแฟชั่น เป็นต้น นอกจากนี้วัยรุ่นหญิงเห็นว่า สื่อไม่ได้นำเสนอในเรื่องราวที่เป็นจริง ยังมีความคลุมเครือกับข้อเท็จจริงที่ได้รับ

6. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เช่น สถานบันเทิงสามารถกระตุ้นการแสดงออกของวัยรุ่นหญิง การพบเห็นสถานบันเทิงบ่อย ๆ ทำให้อยากเข้าไปเที่ยว สำหรับสถานที่ออกกำลังกาย บางแห่งไม่ปลอดภัยสำหรับผู้หญิงและไม่เพียงพอต่อความต้องการ ส่วนห้องสมุดเป็นสถานที่ที่น่าเบื่อที่สุด

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

มัธยมศึกษาตอนต้น

- ระดับชั้น
- คะแนนเฉลี่ย
- วิชาที่ถนัด
- ภูมิลำเนาเดิม
- จำนวนพี่น้องในครอบครัว
- นักเรียนเป็นคนลำดับที่
- อายุ
- สถานภาพครอบครัว
- รายได้บิดามารดา
- อาชีพบิดามารดา
- ระดับการศึกษาของบิดามารดา
- อาชีพในอนาคตของนักเรียน

มัธยมศึกษาตอนปลาย

- ระดับชั้น
- คะแนนเฉลี่ย
- วิชาที่ถนัด
- ภูมิลำเนาเดิม
- จำนวนพี่น้องในครอบครัว
- นักเรียนเป็นคนลำดับที่
- อายุ
- สถานภาพครอบครัว
- รายได้บิดามารดา
- อาชีพบิดามารดา
- อาชีพในอนาคตของนักเรียน

ความรับผิดชอบต่อตนเอง
ความรับผิดชอบต่อครอบครัว
ความรับผิดชอบต่อ
สถานศึกษา
ความรับผิดชอบต่อสังคม